

645 / 2
1990 / 2

ქართული
ენციკლოპედია

გენდოლი

8

ISSN 0321-1509

1990

საქართველოს საპარტიო აპარატი

ქართველი ერის საგანძურის (კავი-
ბში აკაკი წერეთლის ლიტერატურულ
მემკვიდრეობასთან ერთად
დაცულია პირადი წერილები, მიწერა-
მოწერა, დიდძალი ეპისტოლარულ-
დოკუმენტური მასალა.

აკაკის მიწერა-მოწერაში იგრძნობა
ის უაღრესად გულთბილი და მოკიდე-
ბული და სახალხო სიყვარული,
რომლითაც გამსჭვალული იყვნენ აკ-
აკისადმი მწერლები, საზოგადო მოღ-
ვაწენი, სახალხო მასწავლებლები,
მთელი ხალხი, ვისაც ე წაუკობხავს
დიდი მწერლის მომადლებული ნიჭი
შექნის თხზულებები, რასაც დიდ-
მა ერის მოძღვარმა თავისი ნათელი
გონება და უტყნობი სიკოცხლე შეა-
ღიძრა.

რა იყო დიდი შემოქმედის უმთავ-
რესი დანიშნულება, სწრაფვა და
იდეალი?.. — საქართველო... სამშო-
ბლო — ცა-ფირუფ ხმელეთ-სურმუ-
ბტი, თავისუფალი — წამოთხობის
ხალხის სიკეთისათვის!.. — ეს იყო
წმიდათაწმიდა საღვთოველი, რა-
საც ემსახურებოდა ერისა და ხალ-
ხის დიდი მოამაგე ხალხის შვილი,
კლასიკოსი მწერალი და მგოსანი
აკაკი წერეთელი.

იმ მრავალი დოკუმენტიდან, მგო-
სნისადმი საერთო სიყვარულს რომ

ადასტურებს, ჩვენი ყურნალის მკი-
თხველათვის მხოლოდ ერთადერთ
დოკუმენტს მოვყენებ ნათელს.

დიდი პოეტის ლიტერატურულ-
საზოგადოებრივი მოღვაწეობის 50
წლის საიუბილეო მილოცვის წერტილ-
ში, ქუთაისიდან სახელგანთქ ქართველ
ქალთა, დედათა სახელით, 1908 წლის
7 დეკემბერს აი, რას წერდნენ:

„ჩვენო უპირისპისო პაპაი!
დასავლეთ საქართველოს მანდი-
ლოსანნი, დიდებული მგოსანო, გი-
ლოცავენ თქვენის ორმოცდაათი
წლის ლიტერატურული და საზო-
გადოებრივის მოღვაწეობის დღე-
ობას და გინატრან, მოსწრებოდეთ იმ
დროს, როცა თქვენი „სატრფო“ თავ-
ლიჩაქ-გადახდილი და თმაგაშლილი,
დაუნდობლობისა და უსამართლო-
ბის თარეშს გაღურებთ.“

ქართველის დედანი, უამთ-უკულ-
მართობის წყალობით მონებად შე-
ბილინი და მონებადვე აღზრდილინი,
უგულითადების სიწრფელით მადლო-
ბას გაიმდვიან თქვენის ხანგრძლივის
და ნაყოფიერის მოღვაწეობისათვის.

თქვენის ჩანგის სამგლოვიარო კი-
ლომ, მისმა მღვდარე ცრემლთ-
ფრქვევამ „სატრფოსათვის“, ძლიერი
შთაბეჭდილება მოახდინა და სწრა-
ფად და მკაფიოდ გვაგმცნო, თუ რა
განსაცდელში ვიმყოფებით.

თქვენმა იერემიასებურმა გოდე-
ბამ, ზნორად თითქმის უიმედო-
ცხველი გრძნობა ჩაკვინერა და
გამოიწვია ჩვენთვის მტკიცე, შეურ-
ყველი აღთქმა, რომ ჩვენს „ცა-
ფირუფ, ხმელეთ-სურმუბტს სამშო-
ბლოს ერთადერთი მამულისშვილი
აღვუზარდოთ.

თუ ჩვენ არა, დე, ამ ჩვენმა შვი-
ლებმა მინც მოგონო, რაც თქვენს
მადლ ნიჭსა და გრძნობას სამშო-
ბლოს აღორძინებისა და ბედნიერე-
ბისათვის დაუთესია და თქვენი სახელი
და დიდება, როგორც ერთის უწარ-
ჩინებულების ეროვნულისა და მოცი-
ქნულებრივის მგოსნისა, გადაცენ
ქართველთა შთამომავლობას.

გვწამს და აღვიარებთ, რომ ჩვე-
ნის ქვეყნის დებეჩაველი მოღვ-
მარეობა ოდესმე შეიცვლება და მა-
შინ მაგლობელნი დაღაღებით შამო-
სახებენ თქვენს წინასწარმეტყვე-
ლებრებს „არ მომკვდარაო!“

დღეგრძელო იუჰ, ჩვენი სასიქაღ-
ლო აკაკი.

7 დეკემბერი, 1908 წ.“
შენი შრომა ტექსტი დაწერილია
კირილე ბონილატაძის ხელით. ეს
უნდა იყოს შავი, რომელიც მის არ-
ქივში დარჩენილია.

აკაკი ნერსისი და მეფის სანზურა

აკაკი თავისი ხანგრძლივი შემოქ-
მედებით მოღვაწეობის პერიოდში
მეფის ცნაზურის გამუდმებულ დე-
ვნას განიცდიდა. ქვეყნისათვის წა-
მგებული მგოსანი თავისი ჩანგის სი-
მა უღვრით ნახევარ საუკუნეზე
მეტ ხანს დაქმნა გმირებს და სა-
მშობლოს გასათავისუფლებლად მო-
უწოდებდა.

მეფის რუსეთი საქართველოში თავის
დღმამყარობელურ პოლიტიკას

სასტიკი ცენზურის საშუალებით
აზორცილებდა. იგი სულსშემზუ-
თველ ატმოსფეროს ქმნიდა და ყო-
ველგვარი პროგრესული, ნათელი აზ-
როვნებისა და მისწრაფების ქალა-
ხად ქცეული, ცდილობდა ჩაეუღლა
პატარა ერები და მათი ეროვნული
სული მოლიანად მოესპო.

... ამ ნახევარი საუკუნის განმა-
ვლონაში ცოტა გვიწინავს დარი, —
წერდა აკაკი, — უფრო მეტი ავდ-

რინი დღე გვდგომია, მაგრამ, გაგ-
ვიძლია: ელვა-ტყის არ შეგვშინე-
ბია, გრიგალ-ქარიშხალს არ გავცე-
ცულვართ და სიტყვის დროს თავი
სხვაგან არსად შეგვიფარებია, ყვე-
ლა ავიტრანია...”

ქნელი იყო მაშინ პირდაპირი გზით
ნათელი აზრის გამოსახვა, მშრომელ
ხალხთან საუბარი. საჭირო იყო შე-
მოვლითი გზით ცენზურისათვის
თვალის ახვევა, მეფის ცენზურის

საქართველოს
საქართველო
ბიბლიოთეკა

გზაში წინა მხევირთისა

4

ნინო, კეთილნი და თაბარი.

ღვთს სიხლით ვერ იტყვიან
სინა ვინაჲ ვის სინა:
ქნს მამ ჭეშინი წინადა:
ნინო, ქვეყნ და თვის თინი.

თინს თუ ვერ მტყუნ კეთილნი
და ჭეშინი—წინა მწიხნის...
სინის ხელს კერს ვინა ვინა—
სინა დია ქრისტიანის.

წვედ იყრის სიხლით თვის,
სხილადობს მწიხნის ხელს...
ამ დის მწიხნის, მწიხნის ვინა
კეთილნი ცხლის სიხლითის:

„ღვთს თვის: ზნს სხილით
ქ სხილადობს დია ჭეშინის,
წვედ თვის, სე თვის ხელს,
მწიხნის თვის იმერს...“

მეფე კეთილნი წვედ, ზღაღი,
და კეთილნი მწიხნის ვინა,
და იმერს ქვეყნის ვინა
ღვთს ღვთს და თვის ზღაღი.

მისი მწიხნის, მისი მწიხნის,
კეთილნი ღვთს ვინა
და ზნს სხილით, სიხლით
სე თვის ღვთს ამ თვის ვინა.

იმერს თვის მწიხნის სხილით,
ქვეყნს მწიხნის ზნს კეთილნი
და სინა მისი მწიხნის
ზნს მწიხნის ვინა ვინა.

მამ კეთილნი თვის და ღვთს,
წვედ მწიხნის სხილით სხილით
და მწიხნის, მამ თვის ღვთს
მწიხნის მამ ვინა ვინა...
კეთილნი

Handwritten notes and signatures in cursive script, including the name 'Nino' and other illegible text.

სულის შემხუთველ პირობებში მო-
ქცეული პოეტის მდგომარეობას
აკაკი კარგად გამოხატავდა თავის
ერთ პატარა ლექსში „კეთილნი-მიგე-
ბა“.

„მუხლბულო რატომ აღარ სტვენ?
ვარი შენს მღერას ელისო!

— რაღა და როგორ ვიმღერო,
შხამი მაშინებს გველისო...“
ცენზორების შესახებ აკაკი წერ-
და: „როგო მესთანებიც იყვენენ, რომ
ცენზორობას არ სჭერდებოდნენ,
მხეღვლებელიც იყვენენ... 1 მარტს
რომ ხელმწიფე იმპერატორი მოკ-

ლეს, მ-ს ჩემი ლექსი გამოვიდა:
„ღვთს მერსალი შემოღობინა“ და
სხვანი, მომდეს სხილით: ეს ვინა-
დენიო და კინაღამ კიმბირში ამო-
მაყოფინეს თავი“...

ამის შემდეგ (1911 წლის იანვარ-
ში) აკაკი რედაქციისგან გამოვიდა
და პირველი რევიზორსტუტიც ეწერა
წინა „სხილით“ უფროსად იმერს
კრებებმა (მეორე გვერდზე — ლო-
ში, მეორე გვერდზე — ჯვარსე გაკ-
რული თავისუფლება, სამარევე გან-
მარული ადამიანი) და იუმორის-
ტულ ფორმებში გადმოცემულმა ამ-
ბებმა ცარიზმის აგენტებს თავგზა
აუბნია. უფროსად პირველი ნომ-
რის გამოსვლისთანავე აკაკი დადეს და
გადაამოსილი მისი რედაქტორი,
მხოვანი მაგსანი მეტეხის ციხეში
აღმოჩნდა. საზოგადოებისა და თვის
მეტეხის ტუსაღთა შემოფოთებით შე-
შინებულმა პოლიციამ აკაკი მეორე
დღესვე გაათავისუფლა ციხიდან.

ლიტერატურის ფონდში ცენზურის
მიერ აკრძალული, აკაკის მრავალი
ნაწარმოებია შემონახული. ამის
ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშია ქარ-
თველი ჭალისაღამ მიძღვნილი
ცნობილი ისტორიული ლექსი „ნი-
ნო, კეთილნი და თვის თაბარი“.

პირველად ეს ლექსი სათაურით
„ნიმარა“ 1881 წელს ილია ჭავ-
ჭავაძის „ივერიაში“ (№ 4) ბოლო
მერვე სტროფის აკრძალული დაიბე-
და:

ცენზურის მიერ ლექსი შემდეგ-
შიაც აკრძალული მეორე სტროფის
გარეშე, აკრძალულად იბეჭდებოდა.

პირველი პუბლიკაციის შემდეგ
ისტორიულ-პოლიტიკურ თემსაჲ და-
წერილი ნინოს, ქეთილნი და თაბა-
რისაღამ მიძღვნილი ზემოაღნიშნული
ლექსის ცალკე გამოცემა განიზარა
აკაკის თავანისმცემელმა და ახლო
მეგობარმა სოსიკო მერკვილაძემ. ამ
მიზნით, ლექსის ტექსტი, მხატვრუ-
ლად შესრულებული ფოტოსურა-
თით, ნებართვისათვის 1903 წლის
5 ნოემბერს ს. მერკვილაძეს საცენ-
ზურო კომიტეტში წარუდგინა, მა-
გრამ მისი გამოცემა სასტიკად აკრ-
ძალულა. ტექსტი ხელმოწერილია:

— აკაკი (ავტოგრაფია). მასზე და-
კრულია საღერბო მარკა და საცენ-
ზურო კომიტეტის დადგენილება,
რომლის მიხედვით ლექსი, მავნე მი-
მართულების გამო, სასტიკად აკრ-
ძალა და უკან აღარ დაბრუნებულა.
ამრიგად, საცენზურო კომიტეტის
ფონდში დიდი წილი დაუნჯებელი
აკაკის აღნიშნული ლექსი მხატვ-
რული ილუსტრაციით პირველად
ქვეყნდება ჩვენს ეურნალის „მანდი-
ლის“ ფურცლებზე.

შალვა გოხალიშვილი

თავს დაგვეჩვენოს მოდინას ქვეყნიურთა

„აკაის ოთახის ნახვამ ჩემში გამოიწვია ისეთი შთაბეჭდილებები, როგორც გოეთესა და შილერის ოთახებმა ქალაქ ვაიმარში. საჩხერეც ხომ წაგავს ქალაქ ვაიმარს და მასზე უფრო ლამაზიკაა თავისი მომხიბლავი მოდინახეთი. გოეთე და შილერი გერმანიაში, აკაი და ილია საქართველოში“.

ა. წერტილის სახელწიფო მუზეუმის შთაბეჭდილებათა წიგნიდან. ჩაწერილი 1927 წელს, იენის უნივერსიტეტის დოქტორ ერმოკრატ თაბაკაძის მიერ.

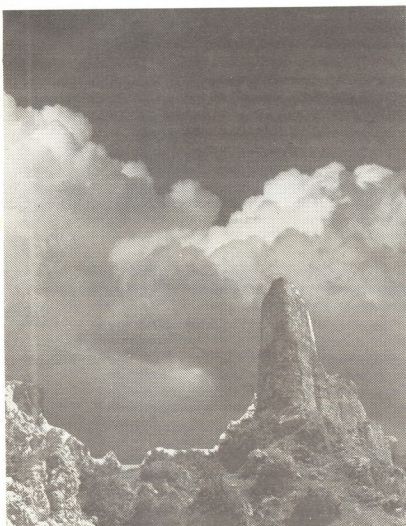
აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შეზღვევებული ხიდი იყო, არამედ საქარავნო გზაც. შინაური თუ გარეული მტერი თუ მოყვარე დასავლელიდან კაცის გადასასვლელი შემოდიოდა, ხოლო აღმოსავლეთიდან ქვერთხევის გავლით, ჯერის უღელტეხილით, რომელიც ლიხის მთის გაგრძელებას წარმოადგენს.

საჩხერის ისტორიული წარსულის კვლევა-ძიებას ფასდაუდებელი ამაგი დასდეს აკადემიკოსმა კუფტინმა, პროფესორმა ოთარ ჯაფარიძემ, საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის განყოფილების გამგემ არქეოლოგმა ჯურხა ნადირაძემ და სხვებმა.

საჩხერის რაიონი მდიდარია ისტორიისა და კულტურის უმნიშვნელოვანესი ძეგლებით, რაც ერთხელ კიდევ მოწმობას იმას, რომ, როგორც ჩვენს ნელთადრიცხვამდე, ისე ახალი ნელთადრიცხვის პერიოდში განსაკუთრებით კი განვითარებული შუა საუკუნეების ხანაში, აქ ცხოვრება მთელი თავისი ძალით ჩქედდა.

1968 წელს სპეციალურმა ექსპედიციამ არქიტექტორ გ. გაფრინდამოელის ხელმძღვანელობით ქორეთის მაცხოვრის ეკლესიის კედელზე აღმოაჩინა ასეთი წარწერა. „სამებაო წმინდაო შეიწყალე და ადიდე მარიამ დედოფალი და შეიღი მისნი გიორგი და ხურსი. ესე ბალავარი დაიდგა ქორიონკონსა 220-სა“. დასახელებულ ეკლესიის ნანგრევებზე შემდგომ პერიოდში არგვეთის საერისთაოს დედოფალი დედოფალმა ანამ დააარსა ლეთაუბის წმინდა მონასტერი, რომელიც დღემდე შემორჩენილი.

ყურადღებას იქცევს ქალის, სავთის, ეთოქხევის ისტორიული ძეგლები. ეთოქხევის ეკლესიის კანკელი საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის გამოფენას ამშვენებს, ხოლო მისი ასლი საჩხერის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმშია ექსპონირებული; ასევე საინტერესოა ქალის სასოფლო საძვრის ტერიტორიაზე არსებული „ჭაბუკეთა“ და კორბოლუსი „სამათეას“ ციხის ნანგრევები. ისტორიის ჭრბელ გზაზე ქართულმა სივყვამ დიდი ცდილობა განიცადა, ზემო იმე-

მოდინას. დ. იაბთაშვილის ფოტო

დიი წარსულის უტყუარ მოწმედ და დიდებულ გეორგვინად ადგას თავზე ციხე მოდინახე ზემო იმერეთის პატარა კოპნია ქალაქს — საჩხერეს. დგახარ ჭამთა სელისაგან სახემცვლილი ციხის ქონგურებზე, ხელისგულით მოჩანს ზემო იმერეთის დედა მდინარის — ყვირილას ზემო წელის თვალწარმტაცო ხეობა და თითქოს შუნდა უნებურად ყურში ჩაგესმის აკაის:

ლრუბლებში ამალულებო,
როგორც ოცნება კაცისა,
შორიდან ასე მგონია
არც მიწისა არც ცისა,
მოდინ ნახე და იცანი
არც შუნ ინანებ, არც ისა.

საჩხარეს, როგორც დასახლებულ პუნქტს და გეოგრაფიულ ერთეულს, უსსოვარი დროის ისტორია აქვს; იგი არა მარტო

ოცნება და სინამდვილე

მარიკუნული
ბიზნისი

რეთის ბევრ სოფელში ამჟამადაც თას ეძახიან მთას კუთხურად. სავარაუდოა, რომ ამ წმინდა ადგილს ჭაბუკთა ან ჭაბუკთა მთა ეწოდებოდა;

„სანთელს“ ციხე კი, სასიგნალო ციხეს წარმოადგენდა და ერთ დროს, ალბათ მის მაღალ კოშკებზე ფიჩხით ან სხვა სახის სანავიეთი დანთებულ ცეცხლის ალი მტრის შემოსევას აუწყებდა დაძმებულერებს.

ეკლესია-მონასტრების გვირგვინს წარმოადგენს მთავი საუკუნის ისტორიისა და კულტურის უმნიშვნელოვანესი ძეგლი ჯრუჭის მონასტერი, რომელიც ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა დაცვის ენთუზიასტ ნოდარ სოსელიას სიტყვით რომ უთქვამს, დიდი ხანია შევლას იხოვს. ჯრუჭის მონასტერი თავის დროზე განათლებასა და კულტურის მნიშვნელოვან კერას წარმოადგენდა რაჭა-მთიანეთისათვის! ისტორიამ შემოგვინახა მტკაღ მნიშვნელოვანი ნერლობითი ძეგლი — „ჯრუჭის ოთხთავი“, რომელიც აჟამბად მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერის ინსტიტუტშია დაცული და რომელიც ადასტურებს თავის დროზე აქ მომდინარე კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობის მაღალ დონეს.

...და მაინც, რაიონული ცენტრის მშენებება ციხე მოდინახ, რომელიც XIX საუკუნის შწწწწ გ. წერეთლის მიტოვებით, აგებული უნდა იყოს „მოხვის ციხის“ ნანგრევებზე. ხალხში გავრცელებული თქმულება ციხის მშენებლობის ისტორიაზე საკმაოდ საინტერესო და მრავალმთქმელ მასალას იძლევა ფეოდალური ეპოქის საქართველოზე — გასულიერება თავად პაპუნა წერეთელს დაუხსურებდა დიდი ფეოდალის, დაკარგა ახალი მთის ქალის შერთვა, მაგრამ ახალი მთის მოციქულები უარით გამოუსტუმრებია, უციხო კაცს ქალს როგორ მივცემო. განაძილებულ მოციქულებს ამ პასუხთან ერთად პაპუნასთვის უთქვამს: ნება მოგვცით, ამოველიტოთ დაითი ახალი მთი და ქალი მოგვგავართო, მაგრამ პაპუნას სხე შემოთავაზება შორს დაუჭერია და უთქვამს: ძმობა სისხლის ღრეს ოფლის ღრეა სჯობია, მოდი, ციხე ავაშენოთ და თუ კვლავ უარს იტყვის, გააძაპრება შენდგომი მოვაწვრებო, თუ არა და, ქალსა გამოგვტანენ და ციხეც გავშენებო. ამ თქმულებიდან გამომდინარე სახელიც მიტომ დარქმევა მოდინახ.

...ციხის მშენებლობის დამთავრებისთანავე, სიამაყის გრძობით ავლეს პაპუნას, კვლავ გაუგავანია მოციქულები და ამაყად შეუთვლია — მოდი, ნახუ. და დაგას მთა შემდეგ წარბუხუნებლად, როგორც ვახუშტი ბაგრატიონი აღნიშნავს... „ყვირლის ჩრდილოეთ არს მაღალ კლდე-სა ზედა ციხე მოდინახ, მრეწულადილი კლდითა და უბრძოლველი მონასტრისა“.

ბ. ლომიძე,

სხვიტორის აკაკი ხერეთის სახელმწიფო მუზეუმის დირექტორი.

ბალის გამგე დოლო კერხელიძე (ცენტრში) ქართული ჭკულის აღმზარდებლებთან და ბავშვებთან.

როცა ძალიან მოენატრებოდა საქართველო. ვინ იცის, მერამდენდ დაიწყებდა ოცნებას: შევადგე. ვარს და ქართული სახეები შემომცინებენ, გამაბრჯობთ, დილადა დილი! — მეტყვიან. და ყველაფერი ქართული გვექმნება: გაკეთილები, ვარიობა ბუხართან, მხიარული დილა-სალამოები...

ამ ფიქრებში წლები ვავიდა, მაგრამ მოსკოვი მცხოვრებ ქართველ ქალს, დოლო კერხელიძეს ოცნება არ შეუწყვეტია. ესაა რომ, თანდათანობით უფრო აქტიური და მომთხზენი გახდა. მოსკოველ ქართველთა შევლები ალბრდა-განათლებლის საძირკველი რომ დროზე ჩაეყარა, წლების კი არა, თვეების და კვირების დაიარგვა არ უხდოდა.

ასრულდა დიდი ხნის ნატვრა, რომელიც მამამ ჩაუსახა. მისგან ბევრჯერ გაუფიქრია. რომ ადრე მოსკოვში ქართველი საბავშვო ბაღი და დაწყებითი სკოლა ყოფილა. ორი წლის მცდელობის შემდეგ დოლომაც მიანღწია საწადელს მოსკოვის სახალხო განათლების კომიტეტის მხარდაჭერით, კიევის რაიონის მე-11 საბავშვო ბაღში სამ რუსულ ჭკუტეს მეოთხე ქართული ჭკუფი დამატა. იმდენად საინტერესოდ აწყურ ბალის ცხოვრება, რომ ყვე-

ლა ქართველმა ბავშვი აქ მოიყვანა. და რაც მთავარია, რუსმა მშობლებმაც მოიყვანეს ბავშვები ქართველი ერისადმი ძველი მეგობრობის თუ ახალი სიმპათიების გამოსახატავად.

როცა თბილისელებმა ამ ბალის შესახებ ვაიგეს, დამხმარებებიც მაშინვე გამოჩნდნენ. ერთერთი მათგანია პედაგოგის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, რომლის მეთოდისტებმა პროგრამები შეადგინეს. ქართული სასწავლო და საკითხავი წიგნები ჩაიტანეს, ნაციონალური კუთხე დაუხრია, აკვინთ და კერამიკის ნაწარმით გაალამაშეს. მოვიდნენ ქართული ენის მცოდნე პედაგოგები: პედელა ზემამია, ნახული უსტიროვა, ოლია კალანდაძე. შექმნეს ქართული სიმღერისა და ცეკვის წრეები.

ქართველი ბალის პოპულარობა კიდევ უფრო გაიზარდა, როცა წელს სექტემბერში აქ აღზრდილი ექვსწლიანები პირველი კლასის მერხებს ბაღშივე მიუსხდებიან და მათ მოსკოვში მცხოვრები სხვა ქართველი ბავშვებიც შეუერთდებიან, როცა უწმინდესი და უნებარესი ოლია მეორე მათთან რეგულარულად მიავლენ სულიერი მოძღვრის ქრისტეს მცნების შესავარებლად.

დღერთმა ხელი მოუშარბოთ!

ბ. ლომიძე

ქარხნის ნიჭიერი „ღირიუორი“

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ქარხნის დირექტორი ბესო ჩულელი, მარჯვნივ და თამარ ელვრაშვილი

ეს იყო შარშან, შობის წინა დღეებში. გაზუთის ფურცლებზე გამოჩნდა საინტერესო ინფორმაცია.

ქარხანა „ჰიდრომეტახელსანყოს“ საშობაო არდადეგები გამოაცხადა.

კიდევ რამდენიმე თვე და ამ საქმის ინიციატორი თავად ეთიხლეთ ტლევიზორის ვერანზე. ამჯერად კიდევ ერთი საყურადღებო სიახლის შემოღება ამცნო მან ტელემყურებელს. წლევიანდელი ამერილიდან ქარხანაში მომუშავე ქალებს ერთი საათით შეუმცირდათ სამუშაო დღე ხელფასის იგივე რაოდენობის შენარჩუნებით.

როგორ და რა გზებით აღწევნენ ყოველივეს?

ეს იყო მიზეზი, რამაც ამ ქარხნის მონახულება გადაამწყვეტინა.

მამინ, როცა „ჰიდრომეტახელსანყოს“ ვტოვებდით, ყველაზე მეტად ერთი აზრი მანვალბოდა. რაც შეიძლება სწრაფად გამგებანა ქალღალის ფურცელზე ნანახი და განცდილი...

ეს არ არის ჩვეულებრივი რიგითი საწარმო ან ქარხანა. აქ ინტერირიც სხვაგვარია და დირექტორის კაბინეტიც,

საამპრობიც და თვით დერეფნებიც... და რაც ყველაზე ნიშანდობლივია, ერთი შეხედვით ჩვეულებრივი ადამიანიც კი სხვაგვარად მოაზროვნე და მადლიერია. თუმცა, ჯობს თავიდან დავიწყო... ბესო ჯულელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი.

ქარხანა „ჰიდრომეტახელსანყოს“ დირექტორი. — ვკითხულობ საეიზიტო მარათში, რომელსაც შესვლისთანავე მანვადის.

აქ ყველაფერი სადად და გემოვნებით არის მოწყობილი. ოთახის შუაგულში, თიხის დიდ ღარნაკებში თავს ინორნებენ ქაღალდითი ღამაზი ოთახის ყვავილები, მის არცელივ კი მაგიდებია შემონკობილი, რომლებიც ე. წ. „მრგვალი მაგიდის“ ფონს ჰქმნიან.

— ეს მაგიდები ასე შემთხვევით როდღე დავაგავეთ, — დიმილით მიხსნის ბატონი ბესო. — აქ ყველამ თავი თანასწორუფლებიანად უნდა იგრძნოს.

მისი უშუალოებით გათამამებული, მეც თამამად მივმარჯავ.

— როგორც შეგიტყვე, თქვენს ქარხანაში მომუშავე ქალებს მაინც განსა-

კუთრებით მზრუნველობთ. ნარმოიდგენია, რა ბედნიერია თქვენი მუღულა, დედა, ქალიშვილი...

— არც ვაჭიშვილი და მამაკაცები მყავს „ღაჩარული“, მაგრამ ეგ კია, ქალებს განსაკუთრებით „ვენალობ“. თუმცა, აქ არაფერს ვხედავ სენსაციურს. ეს ყველაგან და ყველაასთან ასე უნდა იყოს, ვინც იცის საერთოდ ქალის ფსიხ.

— საზოგადოდ ასეა, მაგრამ სამუშაოზე მაინც ჭირს ქალისთვის განსაკუთრებულ უპირატესობის მინიჭება. თუნდაც იმიტომ, რომ სამუშაოს ხარისხი და მისი ანახლავრება ჩვენს ქვეყანაში მოქმედი კანონებით როგორც ქალისთვის, ისევე კაცისთვის ერთი სანჯაოთი იზომება.

— ამამი გეთანხმებით, მაგრამ, იურიდიული კანონების გარდა ხომ არსებობს მორალური, ე. წ. დაუნერული კანონებიც, რომლისთვისაც პასუხს არ ვაგვაგებინებენ, თუ კი ეს საერთო საქმეს კი არ ვნებს, პირიქით მეტ სარგებლობს მოუტანს.

ქალის უპირველესი საქმე მაინც ოჯახის სიმტკიცე და კარგი შვილების აღ-

ზრდა, ამ საქმისთვის გამოთავისუფლებული საათი კი არა, წუთიც ძვირფასია მისთვის. არც ის უნდა დავიწყეთ, რომ სასურველ თავსაც შეტი ყურადღება სჭირდება.

— ჩვეულებრივ შედეგები, თუკი პირადი კერძონებისა, ალბათ ბავშვისთვისაც მაინც გააოცნადებ რჩება, როგორ მიადნენოთ ანა?

ერთი შეხედვით მარტივად აღსაქმელი ერთი საათი კერძონი ხომ ხუთი საათია, თვეში სულ ცოტა ოცი და წელიწადში კი ორას ორმოცი საათი. ახლა ამას თუ ქალთა რიცხვზე გადავამრავლებთ? თქვენთან ხომ მუშა-მოსამსახურეთა 40 პროცენტზე ქალია?

— თუ კი ავანია ძალიან მოინდონებს, მიადნეს კიდევ სანადგეს... ნარკომების მართვის სწავლავა რაღაც კანონებით, ფურცლებით, შეუძლებელია, პირიქით, მოვარდა და გადავხედავ სწორედ ის არის, რამდენად თავისუფალია პირიქნება. ამ შემთხვევაში ნარკომების ხელმძღვანელი „ხეობიდან დაშტამპული კანონებისაგან“, გარკვეული როლი სამეურნეო უფროსზე გადავსლავაც შეასრულა. ახლა უფრო ნათლად ვიცი თითოეული კამიკის ფასი. ისიც ვიცი, რომ უნდა ვიზრდებოთ, ის ჩვენია და ჩვენვე უნდა მოვიხმარათ.

„ხეობიდან ნაძვები იქნებ არც დაშიჯდნენ, ამიტომ ციფრებს მივიყვებოლებო, მომარაგების უფროსის ხელფასი 193 მანეთიდან 613 მანეთამდე გაიზარდა, ნარკომის უფროსისა — 220-დან 465 მანეთამდე, ზოგს, ალბათ, გაუკვირდება, ჩვენიან კანცლარის გამგე თვეში 415 მანეთს იღებს, მაგრამ, თუკი იმსახურებს და ამის საშუალებაა არის? მუშის საშუალო ხელფასი კი 600—700 მანეთს აღწევს.“

მაგრამ, მეც მაქვს ჩემი მხრივ „პრეტენზიები“. მაქვს ნუშაობის ჩვეული ტრადიცია. ამ ტრადიციის დარღვევას უკრავის ვაპატიებ, ვერც ჩემს თავს. ვგვაძებს ჩვეულებრივ ყოველი თვის 25 რიცხვში ვასრულებთ, რაც შეეხება დეკემბერს, მარჯან უფრო დიერ შევაჯავთ, როცა ბოლო ჩვენი კოლექტივი 21 დეკემბრად „საშუალო არდადეგებზე“ დავითხოვე. საშუალებაც ასევე იქნება.

ივლისი-აგვისტო ცხელი თვეებია. ამიტომ გადავწყვიტე ტული არავის დაწვავტო და ყველა ერთად 20 ივლისამდე შევხვალემაში გაკუსში. მაშინ ქარხანა მთლიანად დაისვენებს და „ძაღვის ნოკურებს“, რომ ჩვეულებრივ სამუშაო დღეებში აღარ იზიხებს მაშინაა-დანადგარების შეყვება და მოცუვა.

კიდევ ერთს აღვნიშნავ, დანარჩენს ალბათ სვეთი ჩემზე უკეთ ვეტყვიან. სიმათრულე ვინიხათ, ძალიან მთავრის ზოგიერთი სანარჩოს ხელმძღვანელი გაუთავებულ ნუნქის რომ უნდება, მასალებს დროზე არ გავანდთან და რა ჩვენი ბრალა, ვგვაძებს დროზე თუ ვერ ვასრულებთო. ეს ყოველად გაუმართლებელია

მიზანია. მე თუ მეთხატავ, ყველაზე მეტად თავადრინობა აქ ვგმობთ, პირველი კვარტალისათვის, წინა წლის მეოთხე კვარტალში ვზრუნავ და ვაკვარებ — ამა თუ იმ პრობლემას, მეორე კვარტალისა — პირველში და ა. შ. დამატებისთვის, არც ეს ადვოკა 1400 დასახლებულ მასალა თავის დროზე შემავიდეს ქარხანაში, მაგრამ ეთვიორებ, ეს პრობლემა ჩემთვის მოხსნილია.

საუბარს დროებით ვწყვეტო, უფრო სწორად ოთახში შემოსული ნაწილსანი | გვაწყვეტებებს მოზიდიშებით. მშვენიერი ვარდების თაივლს მანვდის და მიხსნის.

— გაივტე, უფრნალისტი ბრძანდენი. მიწად, თუ კი ამისი შესაძლებლობა ვგვაძლევია, ყველამ გაიგოს, თუ რა „ბედნიერ ვარკვალზე“ ვართ დაბადებულნი „იღორმეხელსაწყის“ თანამშრომლები, განსაკუთრებით ქალები; ამისთანა დირექტორს რომ ვკვავებ, ჩვენი ბესო მდებარე პრინციპული, საქმიანი და მოთხოვნია. იქნით ხომ ნაშთი კურხავს ავადმყოფი, ჩვენი დირექტორი - სიტყვით, საქმით. გეტყვამე ვათენდეს, რომ საშუაური ნაივდო, საღამოთი ვფერობს ხოლმე. ეს ნარტო ჩემი აწრი კი არა, ყველას აწრი.

იმდენი სიბოძ და სინარფულ იყო ჩატყვილი ბიბლიოთეკარ ლულა ტოკილიკიშელის თითოეულ სიტყვაში, მასში ეჭვის შეტანას ვერავინ შეძლებდა.

განა მარტო ლულა იყო ბალწარფული: ყველა ქალი, ვისაც კი იმ დღეს შეეხებოდა და ვესაუბრე, ისე მიამბოძა ბესო ჯულაზე, როგორც ლეიძე და ახლო-დღე ადამიანზე.

უქმსენიდ სავეგმო განყოფილების გამგეს მზია ჩიკულაძეს, შრიმისა და ხელფასის განყოფილების უფროსს ცირა ლომიტაშვილს, კანცლარის გამგეს ნათია კორტაშვილს, ყოფილ უფროს ინიყინედს პენსიონერ ლაურა შარაშენიძეს და ვფერობდი, — რა კარგი იქნებოდა, რომ ყველა ქალს შეველოს ასე გულანთებით ისუბროს თავის ხელმძღვანელზე.

— გვაძავება, რომ „ჯულაღის დროით“ ვმუშაობთ.

— იგი ადამიანებთან ნუშაობის განსაკუთრებული ნიჭითა და უნარით არის დაჯილდოებული.

— ქრისტეს დროიდან მოყოლებული, ჩვენიან ეს პირველი შემთხვევაა, საშუალო არდადეგებით რომ ესარტებლობთ, კარგი იქნება სხვებმაც შეგვაბარონ.

— ჭირში თანადგომა ქართველებს არ ვეკვირები, მაგრამ, ადამიანს ასე უკულოთ რომ შეძლოს ყველას სატყვისისა და სულ უთმშენელი სიხარულის ნიტანა, იმუთავდა შეგვახედარია.

— თუ რამეს შეგპირდა, არასოდეს დაავინდებდა.

— არ ახსოვს რომელიმე ჩვენგანს, მასთან რამეზე შეესულიყათი და ჩვენი სათხოვარი გულთან არ მიტეგნის.

— ბატონი ბესო ჩვენი ქარხნის ნიჭიერი „დირიგორია“.

— ასე ახსიათაშენი თვითნებ ნინამძღვალს ტექნიკური განყოფილების ინჟინერი ტენიკო ნერეული, ამავე განყოფილების ტექნიკოსი ვერც ფარცავანია, მასარმო-სადისამეტიკური განყოფილებაში ინჟინერი ელერ უზნაძე, ნაწილი ნარუაშვილი, კვლავი უმუშაოებელი | დირექტორი „კანონი და წლი“ ბინდერსონი. მათი თანაგანა-კავამ კი თქვა — ასე მგონია ბატონებთან სოციალურ ხელშეწყობა მაშუკა, თუ არა მისი გაბნეულება და თანადგომა, ენიმე ოპერაციაც არც კი დავთანხმდებოდი.

ასე დასურულვლად ვისმედი დირექტორის მისამართით განთქმულ მადლიერების სიტყვებს და, სიმათრულე რომ ვიქცა, მიკვირდა: იმ მრავალრიცხოვან მუშა-მოსამსახურეთა შორის, რომ-სადისამეტიკური განყოფილებაში ვისაუბრე, არავისთვის შემინდრეთა ოდენავ წყევაც კი, ევერის „ნამოთავდენინ“ წინამძღვრისადმი სამფრავი.

ქარხანა რომ ყოველგვარ სავეგმო და სახელმწიფოთელთა დავალებებს სანიშნულად ასრულებს, ეს თავისთავად ცხადია, მის მიერ გამოშვებული 40-მდე სახეობის ზოდარი და მეტეორლოგიური ხელსაწყო ჩვენი ქვეყნის 200 ქალაქსა და სახელმწიფოთის 20-მდე ქვეყანაში რომ იზიხანება, თავისთავად მეტყველებს მისი გამოყენების ფართო სფეროზე სახალხო მურენიანის სხვადასხვა დარგში, სოფლის მეურნეობასა და მედიცინაში.

ქარხნის ნუშა-მოსამსახურეები სარგებლობენ ყველა იმ სიკეთით, რაც ხელს უწყობს ადამიანის სოციალურ-კულტურული დონის ამაღლებას, უქნის მათ მუფდრო და თბილ გარემოს, საკუთარი ოჯახითი აუვარებს თავის ქარხანას.

„წლის საუკეთესო მუშაკის“ ნოდების მინიჭება, რომელიც სიხადებ, პირველ ნაყოფს წლის დამღვებს გამოიღებს და მისი მფლობელის ბიუჯეტს ერთდროულად 1000 მანეთს შევტავებს. ქალებს ისევ ელით ახალი მუშაპრები: ეს ან ოთხდღიანი სამუშაო დღე იქნება, ან სამუშაო დღის კიდევ ერთი საათით შემცირება.

დღესდღეობით ქარხნის მთელი კოლექტივის უმთავრესი პრობლემა მისი გამოთლანებაა — იმ მეორე ნაწილის შემცირებება, რომელიც დათბი აღმშენებლებზე ნიშნავრებს. იქნებ იმათ, ვისაც ხელმძღვანებს, გულთან მიტოვან მთელი კოლექტივის სამართლიანი მოთხოვნა. მაშინ, ალბათ, ბესო ჯულაღის სხვა სამუშაოზე გადაყვანის „საშორიობაც“ მოუხმობოდათ აქაურ შრომებლებს.

არადა, რა მწვავედ დაგას დღეს ჯულაღისნარი ენთუხიანების დეფიციტი, რა პაერითი სჭირდება დღეს საქართველოს ეკონომიკურ ძლიერებას ასეთი ამაგდარი ნამუშევრებლები.

საზენის რეკვი

კობულეთის რაიონის სოფელ ხუცუბანში ორ ოჯახს მეზობლური დავა ჰქონდა. სოფლის ხელმძღვანელმა მამა არ ილონეს, მათ შერიგებას როგორ არ ცდადნენ, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ. ცნობილ ხუცუბნელ მეჩაიხე, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატს გულნარა გოგიტიძეს უმაღლესი არ დაურთოებია, მაგრამ ცხოვრების ისეთი სკოლა გაწვლილ, სადაც ადამიანები იზრდებიან უხილაი ასობით დაწერილი სიბრძნის წიგნით. ვინც იმ სიბრძნეს ღრმად ჩასწვდება, არ უჭირს სიკეთე თვისს. არც გულნარას გასპირებია. ქალაქელი, შრომისმოყვარე ქალიშვილი სოფელში გათხოვდა და ჩქარა ისე გამოიღო ოჯგი, ჭერ სოფლის რძალი შერატკეს, მოვიანებოთ—სოფლის დედა, ოთხი შვილი აღზარდა. იყო ბრიგადირი, ახლა მეჩაიეთა რგოლის უღვას სათავეში. ცხოვრებისეული გამოცდილებით სათქმელიც დაურჯოვდა. რაგარც საპარტიოებს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრმა ნაფიქრალი რამდენჯერმე დიდი ტრიბუნლიდან გაუზიარა ხალხს, ჰოდა, ერთხელ რაიონის ხელმძღვანელობამ გულნარას სთხოვა შეტრეგებინა ხუცუბნელი აპირველი მეზობლები“. მტრობას არავისთვის მოუტანია სიკეთე. იმას რა სჯობს, ადამიანს ადამიანის ნახვა უნაროდეს, ერთმანეთს ხელს უმართადნენ, სიკეთეს სიხსდნენ და იმკიდნენ. უმნიშვნელო მიზეზმა არც როგორ უნდა გაგახელოს, მეზობელი მოიყვითო. მეზობელი კარისაო, სინათლე ხარ თვალისაო — უთქვას ქართველ კაცს. ნაფიქრად ასეა, მეზობელი იმედოდ არის და ნუგეშიც, ასე ფიქრობდა გულნარა. მოდავე მხარეთეს გაუსაზურა, ოჯახშიც მიიპატიოვა. ცხოვრებისეულმა სიბრძნეც, სხვისსა და საკუთარსა გამოცდილებამ, მაქვენივე ცნობილი ქალის ავტორიტეტმა თავისი გაიტანა.

ავტორიტეტი თავისით არ მოდის, იგი თავდადებული შრომით მოიხვე-

ჭა. ამის ნათელი მაგალითია გულნარა გოგიტიძის ცხოვრების გზა. შრომას წინ ცოდნა უნდა უძღოდესო, გვერდობრავდა ერის მამა — დიდი ილია. თვის დროზე გულნარამ საშუალო სპეციალური აგრონომიული განათლება მიიღო. მას შემდეგ სამ ათეულ წელიწადზე მეტი გავიდა. ახლა ტიტულებიც ჩამოვთვალო: საქართველოს სსრ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, სოფლის მეურნეობის დამსახურებული მუშაკი, შრომის დიდების ორდენის კავადერი, სახალხო მეურნეობის მიღწევათა კამოფენის მედალოსანი, თამარ ყუფუნისა და ასმათ ჭიკაძის პრიზის მფლობელი. გულნარას რაც ჩაი მოუტყუვია, ერთად რომ შევაჯიროვოთ, ალბათ მთას გაუტოლდება.

ახლა კონკრეტულ საქმეებს შევეხობი. იმ დღეს გულნარა ჩაის პლანეტაში ვნახე, შუა მაისი იდგა. ნორჩი ღუფეები ნაზად ხასხასება სუსტი ნიაჭზე. არ იქნა, ქართულმა ჩაიშვერ აიღადგინა ძველი დღეებმა, ზოგი მიწას აბრალებს, მეტისმეტი ექსპლოატაციით დაიქანცა და გამოიფიტაო, ზოგი უნარისხოდ კრუფას, არც ტექნოლოგიური პროცესებია სრულყოფილი.

— ცუდი მიწა არ არსებობს. შემძლება არსებობდეს მწირი მიწა. ადამიანი იმითობა ცუდის მიწის ბატონ-პატრონი, რომ იგი გაამსუფოს და გააკონსტრუქტოს. ზოგიერთი მოსავლის გაზრდას მინერალური სასუქებით ცდილობს. სასუქების ბოროტად გამოყენებამ მიწასაც მიაყენა ზიანი და ადამიანსაც. მანამე იტყუოდ, — დაფიქრების შემდეგ დაუმტა გულნარამ, — მიწა ქვეყნის მარჩენლობა, მას მზრუნველობა არ უნდა მკალო. მოუარე და კალთასაც ავიფიქსოს.

სოფელში ყველაფერი ისე არ არის, როგორც უნდა იყოს. ბევრი რამ ახლებურად არის მოსაწყობი, ზოგი სამართალს ამრუდებს, ზოგიც მზო-

ლოდ საკუთარ თავზე ფიქრობს და სხვისი ტყველით არავრად უღირს.

— მეჩაიხეს შრომა ძალიან მძიმეა. არც ისეა საქმე, ზოგჯერ გაზეთებში რომ იწერება, აქაოდა აღრავდები წამალითო. სამუშაოზე დილით თუ არ გამოიხვედი, ხვავს ვერ მოიკიდებ. დილით ისეთი ცვარია, პირველსავე ბუჩქთან სველდები, ზოგჯერ წვიმა წამოგოშენს, ზოგჯერ ვაგანია სიციხეა. წელიწადში მოხრილი, მძიმე კალათებით მიმყვები ბუჩქებს, რაშიც დიდი ენერჯია იხარჯება. იმას ვერ ვეღირებთ, მეჩაიხისათვის საკრეფო, მოსახერხებელი სპეცტანსცემლი შეიქრათ. ან მეტისმეტად უხეშია, ან ისეთი უსუსურია, პირველსავე ბუჩქზე მიახვე. ისე არ ვთქვით, ვის არ მივწერეთ. ნად იქცევიან, თითქოს არც ვარსებობდეთ. ეს უშუალოდ შრომის ფრონტზე. ახლა შრომის მეთოდებს გადავხედოთ. დავიკავცეთ გაუთავებელი ექსპერიმენტებით. ხან ინდივიდუალურად ვკრეფდით, ხან რგოლური მეთოდით, ხან იჯარა, ახლა სანარდო ურთიერთობაზეა ლაპარაკი. იქ, კანტონალში, რამდენი კაცია დასაქმებული? ათობით. ჩემს ნამუშევარს რად უნდა ამდენი ანგარიში? კაცი ერთობლაც არ ჩამოსულა ჩემს ფართობში. ერთი დუფიც არ მოუწვევებოდა და ჩემთან წილში ვადის. ეს როგორი სამართალია? აქაოდა, შრომა შევიგნოსუბუქდესო, ხელით საკრეფი მანქანები გამოიგონეს. ხელს არ გვაძლევს ასეთი მანქანები. მეტისმეტად მძიმეა. ვიბრაციის გამო საშინლად გარყვობს, ამას ემატება განუწყვეტელი ხმაური. მანქანების გამოქმობების არავინ ჩქარობს. ასეთი მანქანებით კრეფას, ხელით კრეფა ურჩენიათ. აბა, მითხარით, ეს რა დასმარებაა?

სოფელში სხვა სატიკივარიც გვაქვს. ხუცუბნინად ახალგაზრდობა არ გარჩის. უთქვით ადგოლას ნად წავლენ. ციტრუსული ბუჩქრია და ჩივი. დამაბული შრომა უწევთ. მაგრამ შემოსავალიც სლოიდურია. თუმცა, რად

გინდა ისეთი ფული, რომელსაც უფლის ძალა არა აქვს და თან ისეთს ვერაფერს ნახავ, თვლი წედ დაგარებას. არ მეგონა ჩვენი ცხოვრება ასე თუ წარმართებოდა. პოლიტიკა ჩემი საქმე არ არის, მაგრამ, პირდაპირ ვიტყვი. ტრიბუნლიდან უკეთეს ცხოვრებას გვპირდებიან, საქმე წინ არ მიდის. ბოლოს რა უნდა მოხდეს, ჩიხში ხომ არ მოვეჭკვეთ?

ახლა, როცა პროპაგანდის ვუწევთ გარდაქმნის სტრატეგიას, გულახილვით თუ ვიტყვით, იგი გულნარას არ ეხება. ქალს, რომელიც დროს ერთი წლით მაინც უსწრებს, გარდაქმნასა და დაჩქარებაზე ლაპარაკი არ სჭირდება. — ის უნდა გარდაიქმნას, — თქვა გულნარამ, ვინც საჯაროდ ბევრს ლაპარაკობს, დაპირებების კორიანტლს აყენებს, საქმით დიდს არაფერს აკეთებს. პირველ რიგში ხელმძღვანელები უნდა გარდაიქმნან, ისინი განაგებენ ადამიანთა ბედს. ადამიანთა ბედით თამაში კი არავის შეუჩენია.

ჭერ შეგარებულებს, შემდეგ ჩაი, ციტრუსი, კაცებს სიმილის უნაწიცი უნდა გაუმართოს ხელი, ახე დატვირთული არიან აკაური ქალები. დასვენების დროც არჩებათ. დენინგრადაში ექსკურსიაზე იყვნენ, წინა წლებში გულნარამ ბულგარეთსა და პოლონეთში იმოგზაურა. თავისი ქვეყნის ცხოვრება, სხვა ქვეყნისა შეადარა, ტუთილად უთქვამს, მოხლოდ ამერიკას ჩამორჩებით. თურმე, ჭერ ძალიან ბევრი უნდა გავაყოთოთ, რომ სხვებს გავუტოლოთ.

სუტუბანში ხალხი მრავალდება, მარტო ამ ერთ სოფელში 100 კომსუხი მეთია გასაყოფი. სოფლის მეცხეურები იმიჯუნებენ, მიწა არ არისო. თუ გული გულობს, თავისუფალი მიწა მოიხატება. და აი ერთხელ, რესპუბლიკურ აქტივზე დადლი ტრიბუნლიდან გულნარამ დასაბუთებულად და მტკიცედ მოითხოვა, სოფლის იმ მოსახლეობისათვის, ვინც გაუფას იქვემდებარება, გამოხაზულიყო მიწის ფონდი. მკვდარი წერტილიდან ახე დაიძრა ეს საკითხი.

დიდას ილიამ თქვა, დედაცს ქვეყანაზე სამი უწმინდესი დანერსულდება აქვს: დედაობა, ცოლობა და დობა, მაგრამ უველაზე მთავარი მარნე დედაცობაა, ეს საზომი სწორედ გულნარა გოგონების დასახილვითად გამოდგება. ხუტუნებულები ამბობენ, ის მარტო საკუთარი ოთხი შვილის დედა როდია, მთელი სოფლის დედაა.

ყოველთვის, საზოგადოებას რომ გამოუთქმობდა სოლმე და საკუთარი თავით მარტო რჩებოდა, მისუც სწავლულს უცნაური სედა და ნალველი ეუფლებოდა. გულდაამირებული იდგა აზრალეული ხალხის წინაშე, უყურებდა მათ აღტაცებულ სახეებს, ტამის ხმა საამოდ ელაშუქებდა ყურთსმენებს, მაგრამ შემდეგ, მინდებოდა თუ არ ტრეპი და ტრეპუნდნად ჩამოეცოდა, საოცარი სასონარკვეთილებისა და მანტრების უწინააპყრობდა.

მართალია, ფხვადებე დასუფუნდნად სადაცსოფელი მართალია, ყველას აინტერესებდა მისი აზრი იმ პრობლემებზე, რომ ლის მოვარება მხოლოდ მაგნებარე სიტყვებითა და მონოდეუმბით ტორდა, მაგრამ ისიც ენებებოდა, ხალხში საზოგადო მოღვაწის სახელით რომ იყო ცნობილი და სამართალი კაცად ითვლებოდა. თვითონაც გარნობდა თავისი სიტყვის ძალას, ცდილობდა ყური ეგლო საკუთარი გულის ხისათვის, ხანდახან ეხაზებებოდა კიდეც, გაჯთში ერისკაცად რომ მოიხსენიებდა ვინმე, რომელიმე კალამდათფული ეურნალისტი ფრთებს შესასამდა ქება—დიდება, „ყმანეული გულს“, „ახალ-განზრულ გულანობას“ შეუქებდა, მაგრამ ისიც იცოდა, „ყმანეული გული“ უფრო მეტ ღირსებას რომ მატებდა მის ხსოვნებას, უფრო მეტ პასუხისმგებლობას ავალდებულებდა და ცდილობდა მართლა ისეთი რამ მოემოქმედებინა, ერისკაცობა გაემართლებინა.

როდესაც მოხუცებულობის ვაჟს „გმირული საქმის“ ჩადენაზე იცებობდა, მაშინვე ახალგაზრდული წლები დასენდებოდა. ხანდახან სიამაყით გაუმზებდა ხოლმე ახლობლებს, მაშინაც კარგი შებერტილი უყვავიო, როგორ მოხდა, ახლაც აღარ მახსოვს, — დასძენდა, — პიონერთა ორგანიზაციის წევრობას გადარჩენილი ვარ, კომკავშირის რგობიდან გამიცხეს, პარტიას ახლოს არ გავკავებოვარ...

ოცდაჩვიდნეტიანი წლების სხენებასაც ერიდებოდა, მაგრამ როგორც კი სიმწარეგამოვლილი კაცის მოგონებას ავშობოდა, ორთაქლის ციხეში გატარებული დღეები წარმოუდგებოდა თაუნდნად, „მკედზე ისე ანდა პოლიტიკური კატიმრის დამლა, ასო „სომეცასეთ“ მოხაზული ნიშანი, ეს დანია ციბორის გადასახლება ჩამოგხდა. აბანშიმ ტალის დასახლება რომ შევიდოდა და ცხელი წყლის ორთქლი მიეახლებოდა, ახლაც ეწყოფა, „ომგვებს“ ბალანამოღვეჯილი კანი კობორჩხალასეთი უწილდებოდა.

დაჭერი იმის ვაჟი დაიჭირა, რომ უმაღლესი სასწავლებელი გერმანიაში უქონდა დამთავრებული, საზღვარგარეთის „შპიონობა“ დააბრალეს და ორთაქლის ციხიდან, ჩიტსკენ, კალარის რაიონში, ურანის მღარებში გადაისროლეს საშუალოდ. საშუალო მომკვედრებლად მოქმედებდა ადამიანის ორგანიზმზე და იმდენი მოახებდა, ურანის მღარის დაუჭერი ტუსალების „კუხნაში“ მზარეულად მოეწყო. შემდეგ, მთელი ომის განმავლობაში სულ ციმბირში ცხოვრობდა, „თაისუფელ კატიმრებაში“, ქარხნის მშენებლობაზე აშუშავდებოდ, ბარაკიც მისცეს, პატარა თანამდებობაც, ერთი ურთი დავიც შეიხიხნა და ცოტა ამოისუნთქა. ოღონდ სამშობლოზე დარდი და ნალველი მოსუვენებს არ აძლებდა. გადასახლებაში შეიტყო მშობლების გარდაცვალება, ნათესავი ქალი წერდა, ერთაწინდემი, საგვარეულო სასახლაზე დაკერძალეთ ორივეო. ახლა ძილში სულ ერთაწინდეს ესიხებოდა, დედის ხატება ეკლავდებოდა. უხმოვ, აღრისიანად ეყურებოდა და ქრებოდა... ორიოცდაცამეტში უკვე იმ წავიდა საქმე, გადასახლებულები გაათავისუფლეს, მინ დაბრუნება შეიძლებოდა, მაგრამ არ იქქარა, თანაც ჩიტაში ამ დროისთვის დაწვეული უქონდა სამეცნიერო მუშაობა, დისერტაციას ამზადებდა, ინსტიტუტში ლექციების კითხვის ნებართვა მიიღო, ერთგვარად შეეჭია თავის მდგომარეობას, მაგრამ ორიოცდაცამეტზე წელს, თბილისში, სტუდენტების დახოცვის ამბავი რომ შეიტყო, აფორიქდა, აპორცავდა, მიხვდა, ჩიტაში აღარ დაედგომებოდა, მაიტა: ვა დისერტაცია, თანამდებობაც, წლების განმავლობაში თითქმის უღლის განწვე, ჯვარდაწინეულ, უშვილო ქალს თავისი ავლადილება დაუტოვა და სამშობლოსკენ გამოემურა.

მიმხილვა

უშიშროების კომიტეტი ისევ გაიხსენეს სახლგარეეთის „შპინი“, თუმცა საქმეს გართულება აღარ მოჰყოლია. ამ დროისათვის მისმა სამეცნიერო შრომებმა აღიარება მოიპოვა და სახელგანთქმულ მეცნიერს ვითომ სისაზრდელოც კი შეხედნენ... თბილისში დაბინავდა საცხოვრებლად ერთი ახალგაზრდა, ობოლი მასწავლებელი შერთო ცოლად და ოჯახში ზღისძიედ შეედა. შეიღობი არც ამ ქალთან შესძინია, ამიტომ თავიდან ორივე ძალიან განიცდიდა, მაგრამ უშიშროობამ უფრო მეტად დააახლოვა ერთმანეთთან და დროთა განმავლობაში არასრულფასოვნების განცდაც გაუქრათ... ამასობაში, წელიც მოიმაგრა, სამეცნიერო შემოშობა უნივერსიტეტი გააგრძელა, მთლიანად ჩაეფარა საქმიანობაში და მალე პოპულარობა და ავტორიტეტიც მოიხვეჭა, სტუდენტების საყვარელი პედაგოგი გახდა. გრძნობდა მოკრძალებას, მონინებას, ახალგაზრდების მხარდაჭერას და ცდილობდა უფრო გაემართლებინა მათი ნდობა. ყოველგვარ პატრიოტულ საქმიანობას პირველად ის ედგა სათავეში. რამდენჯერმე დაიმუქრნენ, „სახლგარეეთის ჯეშუშობაც“ გაუხსენეს, მაგრამ რაც ხანში შევიდა, მით უფრო შეუვალი და შეგუავნილი ხდებოდა, უფრო გაუაქტიურდა ეროვნული წერიკი, ერთმანინდამი დაკრძალული მშობლების საფლავებიდან უფრო ხშირად მოესმოდა ლოცვა-კურთხევა თავისუფლებისთვის ბრძოლაში გასამარჯვებლად. ბოლო ხანს თითქოს ახალგაზრდული ენებები გაედოძა, მოხმობს ოთხი წელიწადი უკლდა, მაგრამ სულიერი აღტყინებით მთლად პატარა ბიჭს დაემსგავსა. არც ერთ მიტინგს, არც ერთ სახალხო შეკრებას არ აკლდებოდა. ყველგან უნდოდა ახალგაზრდებს გამოქორწიებოდა, მათი რიგები დაეცვა, მათი სიყვარული გაემართლებინა.

უკვე წელიწადი სრულდებოდა, რაც ეროვნულ მოძრაობაში ჩაბმულ მოხუც პროფესორს მოსვენება დაეკარგა, საკუთარი თავი გადავიწყნდა, თავისუფლების ნიავის ქრლვას სულ ახლოს გრძნობდა და ჭაბუკური სულწარფობით ელოდა თავისუფლების დღის გათენებას. ექარებოდა, ენატრებოდა და ამით იბრუნებდა სულს, იხანგრძლივებდა სიცოცხლს. დრო კი გადიოდა და მოლოდინთან ერთად ყრუ ტყვიულსაც ბადებდა მკერდში. ხანდახან სასონარკვეთილება ეძაღებოდა, უღონობას გრძნობდა რაღაც გაურკვეველი, მოუხელთებელი ძალის წინაშე და ღონდებოდა. განსაკუთრებით მაშინ იგრძნო თავი უძლურად, უცნობი მქვლელის ხელით განგმირული საყვარელი სტუდენტი რომ იხილა. მანამდე თითქოს ყურადღებას არ აქცევდა, მაგრამ უცებ ჩამოიგლიჯა ფარდა სინამდვილემ და თავისი შემზარავი სახე დაინახვა. ახლა მიხვდა, რაც უფორიქებდა სულს, — საქართველო სისხლის ჭაობად ქცეულიყო. აქამდე დაფარულმა სისასტიკემ და უზნობამ უცებ იჩინა თავი. ზედიზედ იხოცებოდნენ ახალგაზრდები უჩინარი კანების ხელით და მართლმსაჯულება უღონო ხდებოდა მათ დასასჯელად. მიტინგზე მონივებით გამოსული მოხუცი სწავლულის სიტყვასაც დამაფრებლობა მოაქლდა, საკუთარ თავსაც გაუორგულდა, — განა ამ ხალხში არ ურევია ეკვლევი არამზადა? — შეეხმანებოდა ხოლმე გული, რიფსაც ტრიაზუნაზე შედგებოდა და მის წინ ატორტმანებულ, ჭრელ ტალღას თვალს გადააუკლდა... უთვალავ, ნდობით მოჰყობოდა მზერას რომ შეისრულავდა, ისევ მონაწევრობა მხურვალე განცდა ერისკაცისა, აღაჯუნებდა, დამუსხტავდა და ხანდაზმული, მაგრამ გაუტყუელი კაცის ხრინჩიანი ხმით ამოთქამებდა, — ჩემო ერთგული ხალხო! ჩემო თანამემამულენო!..

ამ სიტყვებს რომ ამბობდა, ხალხსაც ფერისცვალობას ატყობდა, თითქოს ესმოდა კიდევ მათ მარტულებში აგრიალებული სისხლის მდინარეება... მღელვარებისგან გულს ბაგაბაგი გაუდიოდა, ხელისკულეებში უცნაური ჭრული უკლდა, ეჭვენებოდა მკვდრეთით ნამომდგარი მამა-მეფენი და ბედურების ჭიხინით ტორთა ცემა ჩაესმოდა.

„ქართველო, ხელი ხმალს იყარ!“ — მღეროდნენ თითქოს ხმალ-შუბებით შეიარაღებული რაინდები და თეთრი გიორგის დროშების ფრიალი ამწყალობებდა ზვეისბერი კრებულს.

— მამულრმეილენო! — კიდევ ერთხელ, უფრო ომაზიანად

მხატვარი კარლ შარკული

შესახებდა მოჩვენებით თვალდაპარული მოხუცი გარს შემოჯარულ ქართველობას, — თანამემამულენო! — ხევისბერივით აღმართავდა მუშებს და ისევ დაბურბურებდა სამხარკო.

„შავლე, შენი შავი ჩოხა, შავლეგო!“ — მოთმინებით შემოიჭრებოდა ახლა ფურთასმანებში გარდასულ საუკუნეთა გმირული დატვირთვად ნაოთარი ფავკაისა, — „სისხშივრი გაიგაიგებოდა, შავლეგო!“ — მიგზავრობდა გუნდი და აფრიალებოდა კიდევ სისხლიანი შავი ჩოხა ხალხით აზიზიზილებული მოედნის თავზე. ბურუსიდან გამოჭრატრებულა მკვლელის ჩხილა, ზორტი თვალზე, ავღვარებულა პირბასირი ხანჯალი, ჩანჩრტიტებოდა მკერდიდან სისხლი და გაათობდა გულის კოხთან მოგროვილი სიცივეს, ძაბაა მკვლელის ხელთაგან დაიხსობოდა...

— ჯერ მარტო ერთ თვეში, თანდღისში, ოთხმოცი კაცი მოკლეს, ხალხი, ოცე დაჭრეს! ობადეს ვინ ხელით? ქართველი ქართველს აღარ იწოდებს, ძმებო! უცხო და შინაური მტერი საქართველოს შემოესია. რა ვქათვა, თავი ხად გამოვიყო, სად?... — გინდავდა მოხუცი სწავლული ტრიბუნინი და თოვლი სხეულში ცხატებოდა. აღმოთვინებოდა ხმა უკანასკნელი, ებზარებოდა, უშნობის ცრემლები ეწრებოდა ექლის ძარცვებში, — ესა ვართ ქართველები? — უწვევებოდა ეკიხებოდა სულგანაზოვლ ხალხს, ახალგაზრდებს, ყანებოლებს და მუშეობის სახავდა პარსს, — ეს არის ჩვენი მიტტებოლები, მოყვასიანი სიყვარული, სათნოებო! — სულ უფრო და უფრო ხორცლი დედაბო და ხმაში, — ვინ უპატრონოს დაიპყრებოდა საქართველოს?

სიცივლის ავი ზაფრა უღლიდა მიტტებზე ჭკმარიტიტის მოსახმენად მოსულ ხალხს, იღრინებოდნენ თვალებით, უტრატუნებოდა კბილები, მაგრამ მოხუცი სწავლულის კითხვაზე პასუხის ვახცვებოდა მაინც არ შესწევოდა ძალა და თანაგრძნობის ნიშნად მხოლოდ ჭაბუთი აყრებოდნენ მოედანს... მიძიე, დაქინებული ნაბიჯით ჩამოდიოდა მოხუცი ტრიბუნინიდან. ახლა სხვა, უფრო მარდი, უფრო ახალგაზრდა და ენერჯიული ორატორი არბოდა ზეითი, უფრო იმპასიანი, მედარანი ხმა იპყრობდა საზოგადოების გულებს, მოხუცი სწავლულსაც უცებ ეუფლებოდა ვული, მარტოკაციან დამქაცველი, სულის შემოფოთებელი სიცივე. ისევ და ისევ აღდებოდა გულს რაღაცა, ხედებოდა მიხუხს, მაგრამ ვინ უღუვლიდა? დროს გაეცამებოდა რბინა რისი სირუჟე და ლაღუვლიანობა. გამქრალ სიტყბეზე სევდა შემოიკრეოდა ბოლი დროს.

...მიღამესავე გვიანობამდე შერჩა სასახლო შერეებას. ერთი ნაცნობი სტუდენტი შპირდა, შინ ნაქანიტი ნაუყვანი, მაგრამ მიტტინე გატრქლდა, ის ბიჭი აღარ გამოჩნდა და მოხუცმა დადამეტიტა მტერიოთი ნახულიყო...

შორს ცხოვრობდა და უფრო ამიტიმ ჩქარობდა. მეუღლაც ვერ იყო ჯანბი. ნევვას უწოდდა. იმ დღით თვითონაც უღადებდნობდა თავს... მიტტინგზე სიტყვა რომ წარმოთქვა, ვილცამე შპატიო კიდევ, ვითოელი ფერი გადგარებოდა სახეზე, მზრუნველობით უთრჩა. მოხუცმა სწავლულმა ჩაიღიმა, არაფერი უთქვამს, ცოტა ხანს ჩუმა იდგა, შერე დაუმედიდებოდა და მოხუცი უთხოვობდა და ნავიდა. ხალხში რომ მიდიოდა, მონირობით ნაბიჯდნენ გასა და ბავშვებით უხაროდა. ცოტათი დაღვინდა კიდევ, უქვიყოლო რომ ბრძანებოდა. უცნობმა გოგონამ გაიცილება შესთავაზა, მაგრამ მოხუცმა თავაზიანად გადაუხადა მაღალია. შერე საკუთარ თავს გამოუტყდა, მარტოდ დარჩენა რომ ენადა. გაუტრადეცინებოდა დაშული ჭკნობა, ლაპარაკის ხალხის დაკარგული. გალაკტიანის ლექსის სტრიქონები ავკიოტა: — „ეს რამდენიმე დედა და რამდენიმე ღამე, დაეტიტლია გული, როგორც საკანი რამე“... — მიდიოდა და თან თვალს არიდებდა ნაცნობებს. აწინის სუსხინი, ბურუსიანი ღამე იდგა. ჭადრის ხეებზე, ვამბარში, ყინვაშქირბოლელი ბურთოლები თითქოს ზანზალაქვივით წერია აღდგნენ... მოხუცს ცოლის ნაციდი ახალთახალი, ძვირფასი ბუნებისაყვლიოანი შაბლი ეცვა, კრავლის ქუდი ეხარდა. საკამად ეკოდა, ჭადრის ხელითამინე ამოიღო და ხელები ჩაიბოხნა. მიდიოდა მხნე, ყრწილად. ხანდახან ჭადრის ხეებზე ჩამოკონინილებულ, მოვერცხისფრო ბურთოლებს თვალს შეავლებოდა და ისევ ჩალუნავდა თანს, ჩაიღიმებდა.

მეტროში რომ ჩაჯდა, დაღლილობა მოეძალა თავის სახტური აუტტედა. ბებრულად, მოურედებოდა ჩაიღიმა. უკებ, ერთმანიდანბო დაქრალიული შობობედი უზნაზა ორევე სეითი იხილა, როგორც ახსოვდა. მასზე ახალგაზრდები იყვნენ. დედა მიწდრის ყვავილების თიავულს ქარავდა, საწაფარე, თოვლები დაყრდნობილი მამა მუშეებზე ქაიკინებოდა. შერთონ, მოხუცი სწავლული, კით შორის თითქოს პარში ეიდა, უზომოდ გრძოდა, თვითი შვერულვანი მანქნე ხერხი, მინდა და ქვევლიყო და ზედ ზამინ, ყველი ყვავილები ბინებოდა. დედა სწორედ მის წვერულვაშზე ამოსული ყვავილებისგან ქარავდა თიავულს...

მოხუცი სწავლული ზმანებისგან რვევამ გამოაფხიზლა. თვალთ გაახილა, ძლივს გამოკრკვა, იმდენად შთამბეჭდავი იყო ახლანად გამოცხადებულ ხატება ყმანელი შრომელებისა, რამ დაინანდა ამშეშობი დაბრუნება...

მეტროდან რომ ამოვიდა საათს შეხვდა. თერთმეტი ხედბოდა. მიდამოს მღვრიე ბურუსი ფინია. ამ ბურუსში ჩაიძრული გამკრებები უღიმღამო, მოყოლილი სინთაღს აბუტებოდა. ლამაზებზე არც ერთი აფგოუსი არ იღანდებოდა. არც ტკინი ჩანდა. მეზარებენ თითქოს საღდევა დადაყარენენ. ამოვიდნენ მეტროს გულიდან, ანუ ქვევლიდან და პირდაპირ ბურუსის მღვრიე სუდარაში შთაინთქვენ.

მოხუცმა ამოიხარა. რამდენჯერ მიმართა ვილცა-ვილცაღებს თხოვინი, მომპირეთ ან „ინტერნაციონალურ“, ქრულ ვარეუანას, ბინა ნაგომბავლევიწერი, შპირბინებ კიდევ, მაგრამ რა? არავის ახალგავედა უფრო, მოხუცი სწავლულის შორ მანძილზე სიარული... მოხუცმა უქმყოფოლოდ გააქინა თავი. პალტოს საყლო ამოინია და ბურუსში შეაბედა... სახლამდე ისე იარა, კაციბინო არ შეხვებოდა. გუნებაში უტკირდა კიდევ, ეს ხალხი სად გადიაკარგო... ნაბიჯი თანდათან დაუმძიმდა, წელსეუ გაქრა ჭკამბა, ხანდახან ჩერებოდა, პირს აუხდა და პარსს ხეარით ისუნთქავდა.

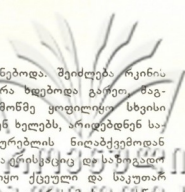
სახლის სადარბაზოს რომ მიუახლოვდა, დედთავა, ამხას ყანავილე მოქრა თვალს. ყანავილემა შუასწრ არ სადარბაზოში გაუჩინარდა. მოხუცი ცოტა ხანს შექრდა და რეასარ-თულიან, უსახურ კორპუსებს ახედა. ბინდებუნდში ჩაიძრული, მუშეარე სადარბაზოებიდან საოცარი უდადანიობის და მარტობის მიძიე უღუვრდა. იმის მიუხედავად, რომ თითქმის ყველა შერეიდან სიცოცხლის არსებობის მიმინებუნელი, ელექტრონის ბოლი შუქი იღვრებოდა, მაინც გაუღებურებულსა და უქარიელს ჰავავა იქარობდა.

— სახლები ეს არა, საყოფადებია, — ამოიკენსა მოხუცმა, — რამდენი სული ტიალბებს ამ ბინებზე და მაინც როგორი სარევილია. მხოლოდ საკუთარი თავისთვის არსებობს ადამიანი... არსებობა არსებობისთვის... ფუჟ! — ამოიგუნება, — ჩვენი კიდევ ერთგული შერეების ახალბედასთვის ვიღვინო, ზოგიერთის რაც არ ვაჩინია, არ უნდა აუწაღლო? მეფგარი მუგენება, — გაუჯარებოთ გაქრა ფეხი სადარბაზოს შესასვლელში მიგებოდა აუერს, — აი აუწაღლო ამას შეგნება...

სადარბაზოში რომ შევიდა, ორპირმა ნიავეა ცხვირი დამპალი ნავის სუნით აუფო. ნესტოები შეთაბამა და ამირჩხა. მოუღინდელად ლიფტის კარებთან ზურგშექვევით მიდგარი ამხაბი, დედთავა ბიჭი შენიშნა, გახუნებული ჯრინის კურტკი ეცვა. თითი ღილაკზე ედო და აწებობდა. მოხუცმა სწავლულმა მავჯის სათაზე დაიხედა.

— ეჟი! — ჩაიუზუნდა. თერთმეტორმეტი საათის შთამდე, ლიფტს აღარ ამუშავებდნენ. — ამუშევიდ სათოვლზე ფეხით ახელა არ გინება? — თავისთავს შესწილდა გუნებაში. ბიჭს გვერდით ჩაუარა, აღმაცრდა შეთავალიერად და შიმილედ, სვენბ-სვენბით შეუდგა საფეხურებს. კლავ სულის შემოღინდელი სირუჟე გუნებოდა მეტროდ. აქეთ-იქით მძივროდა ჩავანულ-ჩაქვილი რკინის კარები, უხილავის მიმართ, შიშმა და უნდებლობას მალავდნენ. მხოლოდ პანია სათვალთვალოს მოქვატე, მრგვალოდენი ღონზონად გამომკრთალი ცვი ნითება ამიდგნება თვალის.

— ერთი, ორი, — გუნებაში მიითვლიდა მოხუცი სწავლული

საფეხურებს, — სიჩუმე, სიცივე, მარტოობა, სიბერე, სამარ-
ბები, ცოცხალთა სამარები...

მესამე სართულზე მოულოდნელად ზურგზე ვიდაცის მძლავ-
რი ხელის მოქნევა იგრძნო. შემოტრიალდა და გაშტერდა. ისევ
ის ახმაზი დიდთავა, ჯერ უწვეურული ყმაწვილი, ალბათ სკო-
ლის მოსწავლე იდგა მის წინ და მკერდში, იმ ადგილას, სადაც
ჯალათის ხელით ამოტყვიფრული პოლიტიკური პატიმრის დამლა,
ასო-ნიშანი „ომეგა“ აჩნდა, აპირალბულ დანის წვერს უმიზ-
ნებდა.

— რას სჩადი, შვილო? — გაოცებით წაროსცდა მოხუც სწავ-
ლულს. ბიჭმა ღონიერად მოხსნია ბუნჯის საყლოზე და დაითრია.

— ანტა, ანტა! — უნებურად უმწევოდ, ბალღივით მოუხმობ
ცოლს საშველად, მაგრამ გაახსენდა, რომ მისი ბიწია ისეთივე
რკინის კარები იყო შეჯავშნული, როგორც სხვებისა და უცებ
მოტყდა.

— ნუ ბღავი! — ნაუსისინა ბიჭმა და მუშუტი ჩასცხო მკერდ-
ში, — გაიხადე პალტო, ამოღე ფული, დროზე! — უსირცხვი-
ლოდ, თავხედურად უბრძანა.

მოხუცი სწავლული აღშოშოვებისგან თვალებსა ახამხამებდა.
ამ ცინგლიან ღლაპს როგორ უნდა დეჯახბა და გაეპარცვა
საქვეყნოდ ცნობილი პროფესორი, საზოგადო მოღვაწე. ვინმე
გამოცდილი, ასაკოვანი ყაჩაღი რომ ყოფილიყო, კიდევ კო!

— ქართული არა ხარ, ბიჭო! — ისევ ენატებლობით სცა-
და მისი გულის ნოღობობა და დაშოშინებდა, — ფული სადა
მაქვს, ბებერ კაცს, არა გრცხევინა? ალბათ მეზობლები ვართ,
რას კადრულობ...

— ი, წადი შენი! — შეანყვეტინა ბიჭმა და ნიხლი ამოჰკრა
ლაგებში, — გაიხადე ერთი და...

მოხუც სწავლულს სირცხვილისა და ტკივილისაგან მთლად
ჩაუფარდა ენა. ლაგებში ამოკრულმა ნიხლმა მოთმინება და-
აქარგვინა. ძალა მიოკრეფა. ბიჭს დაუსხლტა და გაქცევა სცა-
და, მაგრამ ფეხი კიბის საფეხურზე დაუცდა და ძირს
გამოხლტა. გაფორებული ბიჭი ფოცხვერივით დაახტა ზე-
მოდან, ყელში წაუჭირა, — სად ვარზიანარ, ბებერო, სად? —
ჩაისისინა, მოხუცი გაოგნდა.

— მკლავე, შვილო! — გაკვირვებით ჩაიჩიფრეფა და უცებ
მიხებდა, მართლად მოხრჩობას რომ უქადდნენ მძლავრი, ახალგაზ-
რდული, ღონიერი ხელები. ერთი პირობა ისევ დაეყირება სცა-
და, უნდოდა მშველელის მოხმობა, მაგრამ მალე იმასაც მიხვდა,

ესეც უმართებულო და ამო რომ იქნებოდა. შეიძლება რკინის
კარებს მიღმა უკვე იცოდნენ კიდევ რა სხედოდა გარეშე, მაგ-
რამ არავის სურდა მონანილე და მონმე ყოფილიყო სხვისი
უბედურებისა. გულგრილად იფარებდნენ ხელებს, არიდებდნენ სა-
ხეს სხვა კაცის სიკვდილს, სივრის მავურების ნიღბვემინადა
იფურებდნენ პირქუშად, უცხოდ, ანუაფ. ერისმცოდნე და საზოგადო
მოღვაწე მათ თვალში სხვა კაცად იყო ქცეული და საყოფარ-
ეთოდელდობას სწირავდნენ მსხვერპლად. ნაწი მიიჭრა სწავ-
ლულს ასეთი სამარცხვინო სიკვდილი, რომ უნდა მოეთქვა
ციხის გადაურჩა, ურანის მაღაროებს გაუძლო, პოლიტიკური
პატიმრის დამლა სახელოვნად, უცხოდ, ანუაფ, თხზმოც წლაბდე ატა-
რა და ახლა ამ ჯინისს ურტყავინი ბიჭუნას ხელით რომ
მიმკვდილიყო, განა სამარცხვინო არ იქნებოდა? სიბოროტი
და პირით უნდა წარმდგარიყო, ცოფდა როგორ უნდა დაეძო უმ-
მაკისგან გონებადამბეღლებული სკოლის მოსწავლელს.

— რაღაც უნდა ვიღონო, რაღაც... თორემ დაიღუპება ბიჭი,
დაიღუპება!.. — გონებაში უტრიალებდა, მაგრამ ვერც ჭაბუ-
კური, ღონიერი მკლავებისგან ახერხებდა თავის დაღწევას,
ვერც ხმანალა დადაპარაკებას შედგადა. „მართლა მკლავ,
ბიჭო? მართლა?“ — სულ ამას ვეითხებდა გუნებაში და
ფეხებს უმწეოდ ასხმებტალღებდა. ბოლოს ერთიც გაიმრძობდა,
თავი ნაშოსნია, დაძრომას შეეცადა, მაგრამ ბიჭი წინააღმდე-
გობამ უფრო გაახალა, მთელი სისასტიკით დაანვა ზემოდან და
მაინც დაიმორჩილა. ამ სისასტიკეს მოხუცი გრძნობდა და სწორედ
ეს აკვირებდა.

„მართლა მკლავ, შვილო, მართლა? — დაუჯერებლად, ურ-
ჩად იმეორებდა მისი გონება, — ცოფდას რაზე მადენინზე,
ცოფდა არა ხარ?

ბიჭმა უხეშად, გინებით გადამოპარუნა და უკვე უგრძობელ
მოხუცს დანის წვერი რამდენჯერმე, უყოყმანოდ დასცა მკერდ-
ში. ბერე სწრაფად, განაწულთი ხელით მოხსნა მჯავრად საათი,
გახადა პალტო, მიეჯავ, კრველის ქუდი დადებრჯა, კურტა-
კის ჯიბეში შეიწურთა, მოხუცი სწავლულს გვეშს გადააბი-
ჯა და სადმარბაზოს უჯანა კარიდან ნურუსს შეერია. ვასელი-
სას ორბინას ნიავნა დაემალა დაუცხის სუნი შეაფრქვია და
ამერჯილმა ცხვირზე ხელი აიფრა.

ირინე ტალიაშვილი

შეკვირა

ნაწი ზედიზი

ვერ აღწერ ვერა ენითა...

„შენ (დაილოცე, სიკვდილო,
სიციცხლე ჰვერობს შენითა“...
ვაბა.

თუ არ სიკვდილის სიქველი,
თავის ყოვლისმძლე ხელითა,
ისე სიციცხლის სიჭრელეს,
ვერ აღწერ ვერა ენითა.
და ვერც დახატავ ვერსადროს,
ვერა ფუნჯით და ვერითა...

ღრუბლები

აიშლებიან ღრუბლები
თავს დაგვატებენ წვიმასა,
ცით მინას დანაუფლებო,
როდო ვეიტყვიან წინასწარ.
მოდიან, ღვიის რა უფლებით...
ან მინას ფიხილად მძინარსა
განანენ, სასწაულბერიეს,
რომ აზიარონ ცის ნაშსა,
და ვოდრე კვლავ ჩვეულებრიეს,
ნახავენ გზას უწინარსა, —
გადეფინება შევ ჩოხად,
მზეს ღრუბელთ შავი ჯარია,

ხან მწვერვალებზე დაქირიან,
ხან ტყისკენ მიუჭრაიოთ,
ხან მყინვარს თავს ევლებიან,
ხან ზეგში მიავს შეყალა...
...და მოდიის მიოდან სმაურით,
წვიმითა ნიღვარია...
მოდიან ღვავ ღრუბლები,
მოდიან, ღვიის ამ უფლებით,
და მინას ძილშიც მღვიძარსა,
განანენ სასწაულბერიეს,
აზიარებენ ცის ნაშსა,
და მერე კვლავ ჩვეულებრიეს,
ნახავენ გზას უწინარსა!!

დასის შენარჩუნებით. ეს სიახლეა და მონავალში ვფიქრობთ მასიურად დავენერგოთ.

— რას ფიქრობთ მომავალზე, პირველ რიგში რა პრობლემებია მოსაგვარებელი?

— ჩემი აზრით, ერთ-ერთი ყველაზე მტკივნეული არასრულწლოვანთა დანაშაულია. შართალია, შექმნილია სპეციალური სამსახურები მოზარდებთან სამუშაოდ, მაგრამ უფრო კარგი იქნებოდა მათი დედებისათვის შეგვექმნა პირობები, რათა მეტი დრო დაუთმონ ოჯახში შვილებს. უნდა გადაწყდეს სანარჩობებთან და ინსტიტუტებთან ბავა-ბალების გახსნის ან საბავშვო ოთახების მონყობისა და ზოგიერთ სკოლაში გახანგრძლივებული ჯგუფების დამატების საკითხი.

ქალებისათვის დროის გამოთავისუფლების მიზნით კარგი იქნებოდა მსხვილ სანარჩობებთან საოჯახო სამზარეულოების გახსნა. მეტი ყურადღება სჭირდება დედათა და ბავშვთა დასვენებას, მათთვის საგზურების ხელმისაწვდომ ფასებში გაცემას.

ერთ-ერთ პრობლემად გვჩნება სამშვილანი ოჯახები, რომლებიც თითქმის უყურადღებოდ არიან მიტოვებულნი.

— გახეთ „ქუთაისში“ ამოვიკითხეთ, რომ თქვენმა ქალთა საბჭომ მეგობრობა დაამყარა ინგლისის ნიუპორტის ქალთა ეროვნულ კავშირთან, ისიც გავიგეთ, რომ ახლახან გესტუმრნენ ქალთა ეროვნული კომიტეტის ახალი თავმჯდომარე ჯინ პანტი და სხვები.

თუ შეიძლება, ორიოდე სიტყვით მოგვეყვით ჯინ პანტის საქმიანობაზე?

— ჯინ პანტი ინგლისის ეროვნული კომიტეტის თავმჯდომარეა, იგი წლების განმავლობაში იყო ქალაქის მმართველობის წევრი, ქალთა კავშირის ფედერაციისა და აღმასრულებელი ორგანოს თანამშრომელი, ქალთა კომიტეტის წარმომადგენელი ევროპის „მომხმარებელთა საზოგადოებაში“. კვების მრეწველობის ძეგლთა პარტიის წევრი.

პანტი გამრჯე დედა და მუვლუა, ყოველთვის პოულობს დროს ხელსაქმისათვის. თან ჩინებული მზარეულიცაა.

ფიქრობთ, ორი ქალაქის ქალთა ორგანიზაციების დამეგობრება კიდევ უფრო შინაარსთან გახდის ქუთაისის ქალთა საბჭოს მომავალ საქმიანობას.

— როგორია თვით ქუთაისის ქალთა საბჭოს თავმჯდომარე? ამაზე გვიმსახვებს ქალბატონი ნელს მიკელ ბიოგრაფია:

ნელი გუმბარიძე ქუთაისის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ლექტორია. ბიოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი. მოსახლე საქართველოს შესანიშნავი აღზრდელი უფლებიერი, რომელსაც მივნივლი აქვს რამდენიმე სავეტროლო მინიზბა და გამოქვეყნებული 50 სამეცნიერო შრომა. ორი რაციონალიზატორული წინადადების ავტორიცაა.

ნელი გუმბარიძე გამრჯე დედა და მუვლუა, ჰყავს ორი კარგად აღზრდილი შვილი და ინგლისელ კოლეგას თუ შევაჯარებთ, ქართველ ქალზე უფრო კარგ საზოგადო მოღვაწე და საოჯახო საქმის უზაოდ და მეთვებელი ბევრი არ გავპულევა მსოფლიოში.

და განა მარტო... ქალბატონი ნელი, ქუთაისში ბევრი სანავალი ქალა ჰყავს საქართველოს, ბევრი ქვემოქალაქი ქალის სახელი და გვარი ამშვენებს ამ მომიხილვე ქალს.

ირმა ჩოფიაშვილი

ეჭოტხეი ამამღაეჩა

კომპიუტერი შეუძენა

ფართო. ნათელ ოთახს მზე მოადეა. მისმა სიეებმა თავახილი რიოლის კლავიშებზე გაღაიბინა და დისასლის ღიმლი მოჰგვარა. ახალგაზრდა ქალი აფუსფუსდა, რამდენი საქმე უნდა მოასწოროს... და ამ დროს რადიოდან ნაცნობი სიმღერა მოისმა: — „მინდვრად დაგიქერ პეპელა, თუ გამოღდება მარაო, ჩამოვასაურებ სახეზე და მზისგან დაგიფარავო...“

ქალი აეღლა, აწრიალდა, ათროლებული ხელებით ნოტების დალაგება სცადა. ხან რას წამოავლო ხელი, ხან — რას, მთელი გულისყური რადიოსკენ ჰქონდა. ისე უსმენდა, თითქოს პირველად ესმოდა ეს სიმღერა, თითქმის მას არ ეწვავალს ამ ლექსის შერჩევასა და მუსიკის შექმნაზე...

უნებურად თავისი საყვარელი კომპიუტერი რეზო ლიძე გაახსენდა. კონსერვატორიის დამთავრების შემდეგ მივიდა სამუშაოდ მუსიკის კათედრაზე. ამ დიდი კომპიუტერიის გვერდით გატარებული დღეები მთელი სკოლა იყო მისთვის.

ამ მხრივ ღმერთმა ნამდვილად გაანებებია. მის გარშემო კეთილი.

სხვანაირი მოფერება

უნდა

საქართველოს სხვანაირი მოფერება უნდა, — სხვანაირი სიყვარული, სხვანაირი ზრუნვა. თავდადება დალოცვილი იმ — თეოდორე ბერის, იაენანის ყვავილობა ცხრა ვეჯაკის დღის. თუ ნაღდად არ ვიქართველებო ყველა წვეთი სისხლით, ვით ვიქნებით ქართველები ან იმედით ვისით? ნუთითაც რომ ჩაგვეთვლინოს ან მოვხუჭოთ თვალთ, საქართველოს დაუნდობლად დავაკორტინის ყვაო... საქართველოს შემოავალით ფაქრი ჩვენი სულ მთლად, საქართველო უნდა იყოს ჩემი, შენი სუნთქვა. საქართველოს სხვანაირი მოფერება უნდა, სხვანაირი სიყვარული სხვანაირი ზრუნვა.

ნებაში იმ ქალს...

ნებაში იმ ქალს, ვინც იუჯახის მოვლით ჯვრისწერის ბუფედივით დაღუვლა, ერთი იყო და ოცი გახდა, — იყურთხობს მისმა ანუღმა. კერაზე უცხვია თუ უკერია, აკვნებუც ბერჯვარ ურწევია, სიცოცხლის საბელი გადაუხამს, თავის უკვადება უწერია... ცხოვრების კალო უღვნია, კერაზე ცცხელი აუწითა, იუჯახის, შვილების გულისათვის არდასათმობიც დაუთმია. ნუთოსიფელს მისი ცხოვრება ვერთა საღვბავით უღვბია, არ ემღერებოდა, მაგრამ მინაც სხვების გასაგონად უმღერია...

ნებაში იმ ქალს...

ვერ ვიგალობე მე იაენანა, ვერ გაგიხედნე ურჯ კაყვებო, ვახვიით რომ ვერ დაფუჯავილე ასე მგონია, მსუქი და მინწრები. ასე მგონია, დაუნაწავაო ნყაროს წყალი ვარ და გვაკვლით

ვგრები,

დრომ ჩემში მინც ვერ ამოხამა სინათლისა და სიცოცხლის ხმები. თუ შენი ხარკი ვერ გაღვიხა, ნუ შემომწყრები, ჩემო თოლიგე, ბედნიერება და უბედობა ერთურთის გვერდით ცხოვრობს ორივე...

ვიყავი შვილი, ვიყავი დაი, ვიყავი მოკვით და ვიყავ ცოლი, თქვენ სიყვარული ბევრჯერ მოიწისო, არ დაჯვრო, ასეთი ჭორი... მზე გააფხულის გადასულია, გაფხულის მზის კი კვლავ მწვანეს სიცოცხლე, ნუ შემომწყრები, ჩემო თოლიგე, როგორც შექმელო, ისე ვიცხოვრე...

თბილი ადამიანები იყვნენ. მუღამ გრძნობდა მათ მხარდაჭერას და თანადგომას... რუსულან სებისკერაბე კონსერვატორის პირველ კურსზე სწავლობდა, მისი პირველი სიმღერა რომ მეღდა ძიძგიურმა და მახანა შარაშიმე მუასარულეს. მერე ეს სიმღერა ნუნუ ზავთსამა მისი მისინა და მან დაულოცა გზა ტელევიზიაში. როგორ განიცდიდა ადრე დაკვირვებული დედა შვილის პირველ გამოსვლას ტელევიზიით. ეს ხომ დიდი მოვლენა იყო ამ მეოთხედელ საუკუნის წინათ. დედამ კი ზეტელონში სახლ-კარი გაყიდა და თბილისში გადმოვიდა, რომ მუსიკალური ნიჭით დაჯილდოებული გოგონასათვის გზა გაეხსნა... მართლაც, დაუფასდა ამაგი დედას.

საოცარია, სიმღერა ლაპარაკთან ერთად ისწავლა. თვითონ კი არც ერთი საკუთარი სიმღერა არ მუსუსრულებია. უკვე ასორმოცდაათზე მეტი სიმღერის ავტორია. ყველა მთვანის ტექსტს საავტოდაფულოდ ემტებს. პოეზია ხომ მისთვის ყველაფერია. თუ ლექსი არ მიეწონია, ვერც მუსიკას დაწერს, წინასწარ იცის, რომელმა მომღერალმა უნდა მუასარულეს ესა თუ ის სიმღერა. ასე შეიქმნა გო-

გი დოლიძის და ეკა მამალაძის დუეტები. ასე აქლერდა მისი სიმღერები ეთერ კაცულას, მიაა გაბუსას, ნანი ბრეგვაძის, თამარი გვერდუთის. მეღდა ძიძგიურის და სხვათა შესრულებით.

მისი სიმღერები ავტორს ჰგავს — კეთილი, თბილი, ნათელი, მელოდიური, ადვილად რომ გამახსოვრდება და თითქოს თავისთვის იმღერება, სიმღერების პირველი შემფასებელი მეუღლეა — ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი ელუარდ გერსამია. მისი შვილებიც მღერიან. დავით ანსამბლ „მართვას“ წევრია, მარიკა სტულაშიძე ცეკვავს...

— უჩაღ, მაცაო, კარგი სიმღერა დაიფურება, — ეტყვის მეუღლედ და ეს ყველაზე დიდი ჯილდოა ამ სათნო, ლომიანი, გულისხმიერი ქალისათვის.

ყოველი სიმღერა წვალებისა და უძილო ლამების შემდეგ იმდება, მაგრამ, რა შეედრება ამ ბედნიერებას! ამიტომაც ვერ იოყვას ღელვას ყოველი სიმღერის მომსწერისა, თითქოს ახალგაზრდა კომპოზიტორია და შეფასებას ელის...

შეხვედრები, საღამოები, კონცერტები, რეპეტიციები, ახალი სიმღე-

რები და ოჯახი, რომლის კარი მუღამ ლიაა სტუმრებისათვის. მინც ყველაფერს საწერებს. ორი ფორდიტა ჩაწერა, სამომავლოდ საბავშვო სიმღერებიც უნდა ჩაწეროს. მერე კი საავტორო კონცერტისთვის უნდა მოემზადოს. დიდი სიხარულიც იწვია — წარგენილია ხელოვნების დამსახურებელი მოღვაწის წოდებაზე. და, რაც მთავარია, მემენელს უყვარს მისი ლირიკული მსოფიდეები, გამოაჩვენებს და მღერის...

„მეი ზღავც თეთრად მოგეჩვენება, თუ ვინმე გიყვარს, თუ ვინმეს ელა“, — ისმის ხმა რეპორტაჟორიდან. კარზე აკაკუნებენ. დიასახლისი ჩქარობს. ალბათ, რეპეტიციაზე მოვიდნენ, მან კი ვერაფერის გაკეთება ვერ მოასწრო.

— მაცაო! — ისმის ნაცნობი ხმა, დიასახლისი კარს აღებს. სტუმარი იცინის.

— თქვედ მოსინიწეთ კომპოზიტორ რუსულან სებისკერაძის სიმღერებზე, — ისმის ხმა რეპორტაჟორიდან. თიანში კი უკვე რიალიც ეტლეს და მორიგი რეპეტიცია იწყება...

პეტი პეპელთაუნი

ბილსი, უსანი ჩემის - უუ-
 ხაზე ტოვრონი ერთმოკრძა-
 ტეშული ქალბატონი შინა
 ნაში ხელოვნების, პოეზიის

სუნთქვა იგრძნობა. ცხოვრების
 გზა ყოველთვის როდი ქონია ვარდ-
 ფენილი, ამას კითხულობ მის ღრმა
 სევდიან თვალბში, დახვეწილ შთაგონე-
 ბულ სახეზე და მაინც დღემდე შემორჩენია
 გაუტყეხელი სული და შინაგანი კდემა.
 მინდა მეთხველს გაგაცნო ბედი ქალი-
 ხა, ქართული მოღვაწისა და დედისა,
 ბედნიერებით ცადაზიდაული, მოულოდნე-
 ლად დილაგების ბინადრად რომ აქცის.
 პირისპირ ვხვიართ. იგი ფერებმა შორს
 გაიტაცა და ნახევრად მივიწყებულმა და-
 ბინდულმა მოგონებებმა და ტკივილებმა
 მასში გაიღვია.

***

რაისა მიქაძეს მშობლები მხრუნველო-
 ბას არ აკლებდნენ. და ჰქონდა ლალი, ბედ-
 ნიერი ბავშვობა. პატარას ხატვა და მერ-
 ნვა უყვარდა. ნაშობიარდა და სამხატვ-
 რი აკადემიის ქანდაკების ფაკულტეტი
 დაასრულა — (იაკობ ნიკოლაძის სახელო-
 ნო).

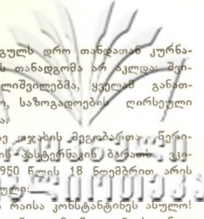
მომხიბლავი ქალშეილი ბევრი ყმან-
 ვილაკის ჩუმი ოცნება გახდა. მან თა-
 ვისი ბედი არჩილ მიქაძეს დაუკავშირა.
 არჩილ მიქაძე შრავალმხრით განათლებუ-
 ლი, ურუდირებული პიროვნება, იმხანად
 შრომის კომისარი იყო. თავისუფალ დღის
 მის ოჯახში გამოჩენილი ქართველი მწე-
 რლები, ხელოვნების ოსტატები იკრიბებო-
 დნენ. ერთ-ერთ ნერილში კოტე მარჯანი-
 შვილი არჩილს სწერდა: თქვენი აზრი
 პიესაზე ჩემთვის ძვირფასიაო.

მოულოდნელად არჩილი საკავშირო
 „რუდიოქსპორტის“ წარმომადგენლად ამე-
 რიკაში გაგზავნეს. იგი ცოლშვილით ნიუ-
 იორკს გაემგზავრა.

არჩილმა უცხოეთში ოთხი საინტერესო
 წელიწადი დაჟყო. — მას როგველურებ-
 თანაც ჰქონდა საქმიანი ურთიერთობა. მა-
 გრამ ცოლ-ქმარს მოებრუნდა უცხო მხა-
 რეში ხანგრძლივად ყოფნა და მშობლი-
 ური მიწის ნოსტალგია გაუჩნდათ. ოც-
 დაათიან წლებში სამშობლოში გამოე-
 მგზავრნენ. რაისა ქანდაკებაზე მუშაობდა,
 მხატვართა კავშირის წევრად მიიღეს.

ეს ის დრო იყო, როცა ლიტერატურა,
 ხელოვნება საყოველთაო ხიბლი გახდა.
 გალაკტიონის ლექსები ხელბან ხელში
 გადადიოდა. ნიკოლოზ ტიხონოვი, ფედი-
 ნი, ტინიანოვი, ანტოკოსსკი, პასტერნაკი
 ქართველი მწერლების ხშირი სტურმები
 იყვნენ. ტიციანი მათ ხიბლავდა თავისი
 ოქროპირობით. მიქაძეების ოჯახი ტიციან-
 თან მეგობრობდა. დილის რიერაემდე

და და მისმა ნამუშევარმა ბანაკის უფროსის ყურადღებას მიიპყრო. რასია თავის არ ზოგავდა, შრომის საათებს არ ითვლიდა, ოღონდაც ნება დავრთოთ მინ ერთი ზედმეტო წერილი გავაზავა.

ზონაში ერთხანს ქალთა მუშაობა ვერ აანწყვეს. უსაქმიანო სტანჯავდა პატიმრებს. ესო ეკლარანი მავთული იყო შემოღობილი. ერთბაშა ვახტორმა სამიოთხეულის წლის გოგონა შემოიკვანა. ქალებმა ბაბუა შვი იხილეს და საოცრად იფიქრა დადოლი გრძნობამა, აუფარდათ ისტერული ქეთიონი, ტიროდა მიული ბანაკი. უცნობა პატარამ ყველას საუთუთი შეიღო მოაგონა. დედები ნამოიხმულენ და ბავშვს შემოეხვიენენ. ვახტორი მიისსაცან შეკრთა და გოგონა ქალეს სწრაფად რამდამოა. აბა, მისი ცივი გული მოიგრძნობდა, თუ რას ნიშნავდა დედა-პატიმარი.

აუნერელი ადვლებების მომავრელი გახდა მინიდან მოსული პირველი წერილები, ზოგს რომ მძიმე ანება მოუტანა. განსაცდელს განსაადელი ემატებოდა: უფრო გვიან დანიყეს ამანათების მიღებაც. ცოტა მოსულიერდნენ. ნებად დამკვიდრდა და მცირე უღუფხვად ყველას ნილხვადრს უნაწილებდნენ.

რასამ ნებართვა მიიღო, დედასა და შვილს შეხვედრდა. ეს იყო აუნერელი სიხარული. ეზოს გადაღმა, პატარა შენობაში დედა და გოგონა პატიმარს ელოდებოდნენ. ისიც გამოჩნდა და სამივენი მოეხვიენენ ერთმანეთს. ნასადო ცრემლები, ენას ვერ ძრავდნენ, თითქოს დამუფხვენენ კიდევ, საუბრის ნაცვალად ხმოვად ქეთიონი ისმოდა. რამდენიმე საათი ძალზე მცირე დრო აღმოჩნდა. ძლივს დააცი-

ლეს დაპირებებით, იმედით, რომ ხვალ ისევ შეახვედრებდნენ ერთმანეთს.

— ის ლამე თითრად გავითენე. ჯერ უღმერთოდ, ქანცმიღვევამდე მამუშავებს და, როგორც იქნა, ნება დამირსე მეორედ მებხლა ჩემინაბეო. ისევ შეხვედრა და გავყოცი, მათ წინ ქვიპაზე დაღერილი რძე და თიხის ნამსხვრევები ეყარა. დედამ მიაპოვა: გუგავი მოსუსრვა ნადიდი რძე ჩემთვის ზონაში გადმოიყა. მაგრამ ნება არ დართეს, მუდარამ არ გაქსარა, მაშინ რძით სავსე თიხის მათარა ძირს დაანარცხა და ნამსხვრევებად აქცია. უსამართლობას განჩინე ბავშვმა გამოუტანა!

შიდი წელნადი დასუყო ქალბატონმა რასამა გადასახლებაში. დასუსტდა, ხშირად ავადმყოფობდა. 1944 წელს მინ დაბრუნების ნება დართეს. თბილისის მინაზე ფეხი დაგდა და ჭირამთმენა შევებით ამოისუნთქა. მის ყოფილ ბინაში ოპერის თეატრის ორკესტრის ორი მემოლინე მცხოვრობდა. რასას, რაც ერთ თოთხში უფროსი ნივთები ჰქონდა, ყველაფერი მიეთვისებინა და ოჯახი ღია ცის ქვეშ დაეტოვებინათ.

მშობლებს საოცრად გაიხარეს. გოგონებს ისინი ზრდიდნენ. გუგა აღბაკეებით შეხვდა დედას. ჟრნა კარის უკან შეყუფულიყო და მისთვის უცნობ ქალს იქინდა დაკავრებით უჭერებდა, შენი დედაო, ბებიაო რომ უთხრა.

სწრაფად შეიყვალა ქალბატონი რასას ოჯახიანი მდგომარეობა. ახლო მეგობრები მატარალურად და მორალურადაც გვერდში იდგნენ. მწერლებმა იჩრუნეს და კინოსტუდია „ქართული ფილმი“ მალე საცხენარო განყოფილების რედაქციურად მიიღეს.

ნაირევე გულს დრო თანდათან კურნავდა. ჯალბას დანადგრობა არ აკლდა: შვილებმა, შვილიშვილებმა, ყველამ განათლება მიიღო, საზოგადოების ღირსეული წევრები გახდა.

ფურცლები კვანძის მკვლევარო, წერილებს. ბოტანიკის კატეგორიაში სპეციალისტად. 1950 წლის 18 ნოემბრით არის დათარიღებული.

ძვირფასო რასია კონსტანტინეს ასული!

...რატიმ გინდათ მაამით და ქათინაურებით, თითქოს საქართველოში ვინმეს ვახსოვდეს და ვუფხვარდეს, თითქოს თავად ბევრი რამ ცემწიფდები ჩემს ახალ ნამუშევრებზე და ა. შ. იმის კი არ ვამბობ, თითქოს სრული სიცრუე იყოს თქვენ ბავშვებთან მთქმეობი, მაგრამ დამეთანხმებოთ, რამდენად სხვაგვარია ხოლმე სურათი, როცა ეს სიტყვები მართლაც რამეს ნიშნავს და სრული აზრით არის აღსაცხე. მაშ, რაღა საქმარა სიტყვების მოჩვენებითი გამოყენება? ნუთუ ამდენად ღარიბი ვართ?

არა, ჩემო ძვირფასო, თუ მართლაც კიდევ მიყვარს სამი თოხი კაცი მთელ ქვეყნიერებაზე, ორიდამ წლის შემდეგ აღარც ისინი იქნებიან!"

ქალბატონი რასია მიქაძე ცხოვრების დიდი გახვავილი, ძლიერი და გაუტყუებელი ქართველი ქალი შვილებით, შვილიშვილებითა და შვილთაშვილებით არის გარემოცობილი. მათი სიცოცხლით ცხოვრობს. იგი ხვალინდელ დღეს იმედით შესტყობის. მისი უპირველესი განსჯაა, რომ ამ უნდა რეკდნენ მსუხრის ზარები, რომ საქართველოს გადასარჩენად — „კიდევაც დაიხრებინან“...

ეთერ ჯაფარიძე

მიმოს პროფილაქტიკის ათი მხნეა

ეს რეკომენდაციები სპეციალისტებმა და

შეიმუშავეს ევროპული ოსკოლოგიური და მატრიკია ექსპერტთა კომიტეტმა

სკოლის

1. არ მოსწოთ. იმან, ვინც მინც ეწევა, უნდა ისარგებლოს ფილტრისანი სიგარეტით, რომელიც შეიცავს 5 მგ. ფისონაც ნიეთიერებებს.

2. დაიცავით ბალანსირებული დიეტა, ანუ მიიღეთ რაც შეიძლება ცოტა ცხოველური ციბიმი, ხორცი, დიდი რაოდენობით ბოსტნეული, ხილი, ვიტამინები. ნუ მიტყბებით სპირტიანი სასმელებსა და ყავას.

3. იმ სამრეწველო ცენტრებსა და ქალაქებში, სადაც ქუჩებში ინტენსიური მოძრაობაა (განსაკუთრებით მოღონებულ დღეებში) არ დაუშვათ, რომ ბავშვებმა ბევრი დრო დაუჰყონ პავრზე. გულმოადინებთ გარეცხეთ ხილი და მწვინილი. ქალებმა ორსულობის დროს რაც შეიძლება

ცოტა წამალი უნდა მიიღონ.

4. ქალებმა, 25 წლის შემდეგ, სამ წელიწადში ერთხელ უნდა გაიარონ გინეკოლოგიური გამოკვლევა. გულმოდინდე უნდა დაიცვენ ინტიმური ცხოვრების პიგიება.

5. ქალებმა 30 წლის შემდეგ პერიოდულად უნდა შეიმოწონ სარძევე ჯირკვლები, 40 წლის ასაკში გაიკეთონ მამოგრაფია, შემდეგ კიდევ ერთხელ 45 წლის ასაკში, ხოლო 50 წლის შემდეგ — ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ.

6. 40 წლის შემდეგ ექიმთან ყოველწლიურად უნდა გამოიკვლით ხორხი.

7. 40 წლის შემდეგ ყოველწლიურად პროტოკოლოგთან გამოიკვლით

სწორი ნაწლავი და განავალში შეაზოწმეთ დაფარული სისხლის არსებობა.

8. კაცებმა 55 წლის შემდეგ ყოველწლიურად კონინკაში უნდა შეიმოწონ პროსტატა.

9. ექიმს აუცილებლად უნდა მიახაროთ, როცა სხეულზე შეამჩნევთ, რომ გეზრდებით ნაბები, იცვლიან ფერს ან იწყება სისხლის დება.

10. მეურნალო ექიმს უნდა აცნობათ სხეულზე ამოჩინილი ყველა კანითა და შეშუპების, აგრეთვე სისხლის აუზნებელი დაავადების ყველა შემთხვევის არაჩვეულებრივი მყარი სიმპტომების (საეკვლის მონელების ორგანოების მხრივ დარღვევები, ხველა და ა. შ.) შესახებ.

„საქართველო“

საქართველოს საზოგადოებრივი

დღისათვის საქართველოში 12 ბავშვთა სახლია. სადაც მშობელთა ზრუნვას მოკლებული 1400-მდე ბავშვი ცხოვრობს. ბავშვთა ძირითადი ნაწილი დანგრეული ოჯახებისა და ამორალური მშობლების შვილებია არიან. დიდი ქორწინების გარეშე შობილია რიცხვით, სრულიად ობოლი კი მხოლოდ 60 ბავშვია.

ალსაზრდელთა პირადი საქმიენის შესწავლისას ჩემი ყურადღება ასეთმა ჩანაწერმა მიიპყრო: „ოჯახური მდგომარეობა: დედა — უგზო-უკვადი დედა; მამა მეორედ დაქორწინდა“. მარტო თბილისის № 1 ბავშვთა სახლში 5 ამგვარი ჩანაწერი შემხვდა. შემდგომში რაიონების ბავშვთა სახლებშიც წავეყნი ანუ ჩანაწერებს „დედა — უმისამართო დედა“ რგოლს“. აღეშფოთი — ნოთუ საქართველოში ამდენი ზრდადარსებული დედა ქალი იარკვება „უკანაში“ კი მაგრამ, რას აკეთებენ მილიცია, სათანადო ორგანიზები? გამოვიკითხე და ვაის გავეყარე და უის შევეყარე, ისე დამეძმარა. იცით, რა აღმოჩნდა? — ჩანაწერებში ვარის ფორმულირება იყო დარღვეული. ეგრეთწოდებული „დედა“ რგოლი“ დედები ოჯახებთან გაქცეული აღმოჩნდნენ.

აი, რა გვიამბო ერთ-ერთი ბავშვთა სახლის დირექტორმა: პატარა ი.სა და ვ.ს დედა შ.ჭერ გაიქცა სახლიდან, მიიტოვა ქმარ-შვილი და მშობლებს შეეფარა თავი. ახლობლებმა ორჯერვე დაბარებენ. ტყუილა, ემბიმა ობოლი ცხარეების მოტრფივად ქალბატონს ოჯახური ტვირთი და შესაძლებ უკვი „გონიერულად“ მოიქცა — უგზო-უკვადი დედა იარკვება. ეძებდნენ... ელოდნენ... ამაღ. მამამ შვილები ბავშვთა სახლში მიიბარა, თვითონ კი ხელმწიერი დაქორწინდა. ასე აღმოჩნდნენ პატარა მუხი უახლოესი და უსაკუარლესი ადამიანებისათვის სრულიად ზედმეტნი. ამიტომაც არის, რომ ისინი და მათ ბედულ მყოფი ყველა ბავშვი გაბოროტებული და ვარსებობის არიან. სტანკავთ ზარეგობის განცდის კომპლექსი. ასეთი ალსაზრდლები გავატარეთ ფსიქიატრთა და ფსიქოლოგთა კომისიაზე. მათ დაენიშნათ მე-

დიკამენტური მკურნალობა და რაციონალური ფსიქოთერაპია. მკურნალობა, რასაკვირველია, დროებით ეფექტს იძლევა, მაგრამ სისტემატური ემოციური და სოციალური დეპრევიაციის გამო, ემწვილებს უფითარდებთ მათოლოგიური ქცევები. ვერავითარი მკურნალობა და ბიოლოგიური დარღვევასთან გარემოვერ ცვლის დელობრივ სითბოსა და ოჯახურ მზრუნველობას.

და მინც, როგორი დამოკიდებულება აქვთ ბავშვებს „გაქცეული“ დედებისადმი, ფიქრობენ მათზე, იგონებენ? უყვართ თუ სძულთ? ამას იოლად ვერ შეამჩნევთ პატარებს. ისინი არასდროს დასარაკობენ ამაზე — ეს მათთვის ტაბუდადებული საკითხია.

...8 მარტი ახლოვდებოდა. ბავშვებს ღამეში ღია ბარათები ჩამოვუტრეგეთ და ვთხოვეთ მიელოცათ დღესასწაული ყველაზე ძვირფასი არსებისადმი. ერთმა ალსაზრდელმა კონვერტს მოითხოვა... (ყველას მივეცი თქვანები) ბავშვები დიდხანს და ვაგულმოდინედ ავსებდნენ ღია ბარათებს, შემდეგ კონვერტებში ჩააწყვეს, დააწებეს და გასაჯავნად გადამოვცეს.

სხვისი ბარათების კითხვა, რა თქმაუნდა, ეთიოპირად არ მივყვანიხა, მაგრამ, დიდი მისანი — ბავშვთა დამოკიდებულების შესწავლა მოღალატე დედებისადმი — მოითხოვდა ამას. შედეგი განსაკვირებელი იყო — უკლებლივ ყველა დედისგან უარყოფილება ბავშვმა სწორად დედას მიულოცა ვაზაფხულის დღესასწაულს საოცარი სითბოსი და სინხსის გამოხმატკეული სიტყვებით. მექვსეკლასელი ბიჭუნა „დედა“ რგოლს“ დედას სწერდა ძველ მისამართზე: „დედა, გელოცავ 8 მარტს. ვიცის, სახლში რომ არა ხარ, მაგრამ როდისმე ხომ დაბრუნდები. ბებო ამბობს — ტყუაზე რომ მოვა, დაბრუნდებო, მაგრამ გვიან იქნებო. ტყუილია. გვიან არ იქნება, შენ ოღონდ დაბრუნდი. ისევე ერთად ვიცხოვროთ. მე ვიშუშავებ. ყველაფერში დაგეხმარები, არ გაგაბარებ, შენ თავს გეუფიცები. შენატრები. სიხმარ-

ში გხედავ. მალე დაბრუნდი. გელოდები. შენი შვილი დათო“. (ბავშვის წერილის სტილი დაცულია).

ბავშვთა ნერვოპათოლოგისა და ფსიქიატრიის დარგის გამორჩენილი სპეციალისტი მ. ბუნიავივი ბავშვთა სახლების ალსაზრდელზე წერს: „...ვინმემ ოდენავადც კი რომ შეუარატყუს ბავშვის მშობლებს, რომლებმაც დიდი ხანია მიატოვეს იგი, ან რომელთაც მშობლის უფლება ჩამოართვეთ, ბავშვს სახე ეცვლება, მზად არის მოკლას შეუარატყმყოფად, არასოდეს აპატიებს მას თავისი მშობლის აუგად ხსენებას. პარადოქსია: საზოგადოება შეუფერებელი საქციელისათვის ახდენს მოზრდილი ადამიანების ოლოლოებას, არბობს მათ მშობლის უფლებას. მაგრამ, რჩებიან მათი შვილები — ერთადერთნი ამ ქვეყანაზე, რომლებიც ინარჩუნებენ ამ უღირსი ადამიანებისადმი ერთგულებას“.

საქართველოს კიდევ ერთი პრობლემა — გაქცეული დედების პრობლემა აწუხებს, მაგრამ საბედნიეროდ მომარჯუნდნენ ბავშვთა მოყვარული, დღისმოსავი ადამიანები, რომლებიც მზად არიან საუთარი შვილების გვერდით აღზარდონ ობოლი და მშობელთა მიერ მიტოვებული ბავშვები. ჩა მათურვეო ოჯახის შესაქმნელად მზად არიან თბილისის № 1 ბავშვთა სახლის ახალგაზრდა ამბორდელი მანანა როსაძე და მისი მეუღლე; ასეთივე სურვილს გამოთქვამენ შვილის დედა, ახალგაზრდა იურისტი ნანა ჯავახიძე და მისი მეუღლე, სხვა კეთილსამიერ დადამიანები. ჩა მათურვეო ოჯახის შექმნა მთლიანად გადაჭრიდა საქართველოში ობოლთა პრობლემას. დანარჩენ ალსაზრდლებს თანდათან, ეტაპობრივად ვარუქებით მზრუნველ დედობლ-მამობლებს, ვსიარებლით ოჯახურ სითბოს.

— ლემროი, გვიმრავლეთ ისეთი მშობლები, სხვათა შვილებზე ზრუნვა-მეურვეობა რომ არ ემბიშნება! გვიმრავლეთ ქალები, „დედა“ რგოლი“ დედების ღაქას რომ მოვაკალიბენ!

ნანა ნატოროშვილი,
პედაგოგის მუქმირებათა კანდიდატი.

ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეში

გასულ საუკუნეში მრავალი მოგზაური განაცვიფრა ქართველთა სტუმართმოყვარეობა: „ქართველები არიან ეველსე მტერი ჩველმეშენარებელი ქრისტიანების მთელ აღმოსავლეთში“, წერდა XVIII საუკუნის ფრანგი მოგზაური ეან ტავერნი. ამასვე აღნიშნავდა XVIII საუკუნის გერმანელი მოგზაური აკადემიკოსი გიულდენ-შტედტიც: საქართველოში მმართველობა და სამადღველობა ამგვადებენ სადალ ჩრულმეშენარებლობას სომეხი, შამადალი და ებრაელი მოსახლეობის მიმართ... და არ სდევნიან მათი.

როცა უცხო მესიერები საქართველოზე ასე მკაცრობდნენ, ჰყენი ტერიტორიის ერთ მესამედზე მეტი, კულტურისა და განათლების აუგანი, უყოფლი „დიდებული მესხეთი თურქეთის ხელში იყო მოქცეული და ამ მხარეში ძალადაცნობი, მთელი სისრფათი მიმდინარეობდა ოსმალთა აგრესიული მიზნების განხორციელება.

მესხეთში ძირითადი მოსახლეობა ქართველები იყვნენ, ცხოვრობდნენ აგრეთვე მცირე რაოდენობით ებრაელები, სომეხი, ქურთები და თარქაშები. რელიგიური სხვადასხვაობის მიუხედავად, მათ შორის სისხლისხუნა არასოდეს მომხდარა.

1828 წლის აგვისტოში რუს-ქართველთა გაერთიანებულმა ჯარმა შესძლო მესხეთის ტერიტორიის ერთი ნაწილის — ხაჩნისხა და ჭავჭავთის განთავისუფლება, მაგრამ კოლონიური პოლიტიკის განხორციელების მიზნით ცარხოზმა მრავალი ლინისძებე განახორციელა ქრისტიან და ვაჰაპმადანელი ქართველთა წინააღმდეგ, ხელი შეუწყო მათ ვითომდა „ნებაყოფლობით“ თურქეთის რაიონებში გასახლებას და ამავე მიზნით 1830-იან წლებში ისტორიულ მესხეთში ჩამოსახლა 25000-მდე დღღოველი სომეხი. ამას მოჰყვა სულელების ჩამოსახლება 1840-იან წლებში. ერებს შორის გატარებული პოლიტიკის მიუხედავად, ქართველი ხალხის სიმთრბე, ტერიტორიულ-მა ერთობა, მეზობლობა, ჭირმა და ლხინმა მათი დაახლოვა სულელებს აქ მცხოვრები ერები. სახალხო განათლებისა და კულტურის კერების დაფუძნებით კი საბოლოოდ გაუარესებდა მეგობრობისა და მოყვარობის ურღვევი ძალები.

1900 წ. XI 1 გაზეთი „ვეგრია“ იუწყებოდა, რომ დეკემბრის ბოლო რიცხვებში მთელი ჭავჭავთი ახულის მთის სიღრმეიდან ამოვარდნილმა გრაალის ხმამ შესძრა. გრაალი გუგუნუნი გადაიხრდა და მალე მღიერი მიწისძვრამ მოჰყვა. ახულის მთის ახლის მდებარე სომეხები ახლად დასახლებულ სოფლებში სასინელმა მიწისძვრამ ქვა-ქაზე არ დასტოვა. მიწაში ჩამარხა მრავალი ადამიანი, ცხოველი და ფრინველი. ამიხორის შედეგად ადამიანების ნაწილი,

გადარა, ხოლო 241 კაცი და 2480 სულა საქონელი იმხებერლა მიწისძვრამ. 19 სოფელი დაზიანდა, ზოგი კი სულ მიწასთან გაწარდა. გადარჩენილი სომეხები მოშველტტებელი თოვლსა და უნგანი მეზობელ ქართულ სოფლებს ეხიზრობდნენ. უსახლკაროდ დარჩენილი სომეხი მოსახლეობის დიდი ნაწილი სოფელმა ბარალთმა შეიფარა. ბევრი მათგანი ახლად აშენებულ დიდ სასკოლო შენობაში შეხიზნეს და თვითონ ხელმოყვლ ადამიანებს არ მოუკლათ მათთვის ჩასაძებელი, სითბო, წაბალი და ხასხმელ-საქმელი, ქართველმა მოსახლეობამ მშური და უღიღინი მატერიალური დახმარება გაუწია დაზარალებულებს.

რუსეთის სხვადასხვა გუბერნიებს მალე მიედო ახალქალაქის მჭარაში მიწისძვრისაგან დაზარალებულთა ამავე. შეიქმნა „დაზარალებულთა სამარუნველო კომიტეტი“. რამგებამც სულ მოყვლ დროში დაზარალებულთა დახმარებლად 124 ათასა მანეთი მიიღო, მალე თანხა 210 ათასამდე გაიზარდა. სომეხი მოსახლეობისათვის შეშწივა გაიღეს ათა მარტო ორ განიზაცებმა, არამედ არაპროტივლმა კერძო პირებმაც. მათ შორის: ვენერალ-ეიტორტტის ქვირცხ ე. შერემეტიევას — 200 მანეთი შეურარავს, კ. შუშის მოურავს — 600 მანეთი, ვინმე შარაინდოვს — 1000 მანეთი, გ. შიშკინს — 600 მანეთი. გავრ. „შუასკის“ რედაქციას — 4000 მანეთი, ბაქოს საზოგადო საკრებულოს — 1000 მან.

„...თილისში ათი-თორმეტს წლის ქართველ მოსწავლეებს (ამირანების, დემურების, ჭაჩანაშვილის, ლომოურის და იქროპირიძის) ახალი წლის უქმეებზე გაუმართავ წარმოდგენა, შემოსული თანხა 8 მანეთი და 20 კაპიტი გაუგზავნათ ახალქალაქის მჭარაში დაზარალებული სომეხებისათვის („ცნობის ფურცელი“ № 1005, 1900 წელი).

„საზრუნველო კომიტეტმა“ თილისხისა და ქუთაისის გუბერნიების ქართველ მოსახლეობასთან ერთად მაღალმა გამოუხიხადა მკურნალ ექიმს ბ. ვ. უსესსკის დაზარალებულებისათვის ინერგებელი დახმარების აღმოჩენის გამო. განსაკუთრებით აღინიშნა, რომ დიდი შრომა გაუწევია თილისხის საუბერნო ექიმს ტ. ს. ქიქოძეს, რომელმაც უველა დაზარალებული სოფელი ფხვით მოიარა, დახმარება გაუწია გაკრეველებებს და დაზარალებულ მოსახლეობის რის შესახებ ცნობები წარადგინა „დაზარალებულთა დახმარე კომიტეტში“ დახმარების განაწევად. მასთან ერთად ბევრი უშრომიანი მკურნალ ექიმს ბ. ჩამიშვილის, ფერსლებს ჭაჩანაშვილსა და შუთაშვილს.

ზამთარში, როცა ყინვას, როცა იწყება ბარნა, მაშინ გზა სკოლისკენ შორია ხოლმე მართლაც. გუგულის დაძაბილზე, გაზაფხული რომ დგება, მაშინ გზა სკოლისკენ თითქმისცა ახლოვდება. მაგრამ როდესაც სწავლის მოყვარული ბავშვი, სკოლის გზა არასოდეს არ უკრძალებს.

დიდი ძალი

შეიღმიშვილი და ბაბუა მოყვებენ ბილის, გზადაგზა ხალისიანად ეტიტეკება ვილი: — ძალი ნახუო ახლასან, ძროხაზე დიდი ტანად... — ძროხაზე დიდი ძალიო, ევთიცი არის ვანა! იგი თუ არა, ვილი, რომ აქვე ახლთა ბიდი, და ზედ გადავდა მოვიწინვეს, რადგან გზა ივით მიიღეს, შიდა, თუ ცრუობ, იცოდე, — დასძინო ბილის პაპამ, — ხიდი ჩაყვდება და მყისვე, ნელაღმ მოადენ ტყაანს! ხიდი გამოინდა თუ არა, ვილის ეველა ვერი, და წინ მიმავალ ბაბუს ქურთაუზე სტყა ხელი, — ეტყობა, იმ ძაღლს შორიდან თვალთ ვერ მოვყარ კარვად, ძროხის კი არა, ხნოს ხელა თუ ექნებოდა აბლთი. ხილო, როცა ხილს მიადგენ, ნამოიძახა სწრაფად: — ის ძაღლიც ჩვეულებრივი ტანისა იყო, პაპა!

გერმანულადან თარგმნა შოთა ამირანაშვილმა

გვერდები დაწინააღმდეგ

ჩვენთვის მჯანბო

ქართული
ზინლირთევე

დავით იასთაგვერდის ფოტოები

მანც რამ გააკლებს ამ ბოლო დროს რაიონის ხელმძღვანელებმა — საკმაოდ აღმაშლებს მიადნია თუ არა ეროვნულად მომრამობა საქართველოში, სადღაც ვილცას ერისკაცობა მოუწდა ადრე თუ გვიან ხომ გაუხსნებდნენ, მრავალმხრივად ოჯახს რატომ არ დაეხმარა, გააძირებულ კაცს თუ გააწოდებ ხელი. სიკეთის კეთება მოეწონა. მაგრამ მაძლს მაშინ აქვს ფასი, თუ მარილსაც მიაკრი, სადღაც გზაში თუ გზის დასაწყისშივე დაიარაგა ცხრაშვილიანი ოჯახისათვის ბინის შექმნაზე. ახლა, სამაგიეროდ ხომ მაღლივია ბინა — ერთი—ორი რეიტუნი აქეთ ბავშვებს, ცოტა თაფლი, ცოტა რძე, ესე იგი უკვალოდ არ ჩაუვლია ჩანაფიცრი. მაგრამ, ერთხელ ერთი ასეთი კითხვა დაეკეთა: როგორღი სულის ასეთი ახლებზეა რომ არა ახვერდასაღმობიან ჩაივლიდნენ იმპროვიზირებული რაიკომის მდივანის იდეა-ატის მუშაებზე? თუ კი ვინმე მიპასუხებს, რა თქმა უნდა, მაშ კვლავ შედეგითებით მანადიდ სად იყენენ, ან ეს არის ოჯახის დახმარება? ოჯახისა, სადღაც ექვსი გვიდა და სამი ქალი იზრდებია?

ჩვენმა ქართველობამ, პატრონობამ, ქრისტიანობამ და ვაქაცობამ კი არ გვაპოვნინა ახვერდასაღმობი, არამედ დრომ და იმ სოციალურ-პოლიტიკურმა მანქანამ, რომელიც დღემდე ამხრზუნდა თუხთუხებს ბიუროკრატიულ აპარატში. ისეც ვაჭივადებ და ვაჭარებ? — მაშ ყური მიგაძენ!

ოჯახის ყოველთვიური შემოსავალი 160 მანეთის არ ხცილებდა, სოფელში შვიდ ბური არ იყიდება, ლავაში კი, რატომღაც განურჩევლად ათი ბური ღირს. ახვერდასაღმობებს დღემი ზოგჯერ 5 მანეთის ლავაშიც არ შეიძლება — ჯანმრავარი, მადაინი, სიცოცხლეთ საესე ბავშვები არიან, გემრიელად მიირთმევენ უზრალო ნენიანსაც და ცარიელ პურსაც. მხოლოდ ლავაშის საყიდლად ვუოფოდათ აკაკის ხელფასის, ხორბალს რომ არ იყიდებოდნენ ან კიდევ ფქვილს. არა და, ერთი ტომარა ფქვილი რომ 34 მანეთი გახდა, თვეში სამი ტომარა მაინც სჭირდება ამოღენ ოჯახს. ანდა ეს ფქვილი მაღაზიებში მაინც იყიდებოდეს? აქაოდ გამწვლად ცხოვრება, ყველაფერი გაბეჭირადო, მთლად გაქრა სურსათ-ხანძრავე. ყოველ

შემთხვევაში ასეა თელავის რაიონის სოფლებში.

ბართალა, ახვერდასაღმობებს თავიანთი საკრამილბო ნაკეთი აქეთ — პატარა ვენახი, ბოსტანი — მაგრამ ეს ერთ კაცს, აკაკის რაც გაუთენის, ის კი ცხრა შვილის მამაა, როცა დამატებითი ნაკეთი მოითხოვა, არ გვეუთენის, ჯერ პატარები გყავს ბებიებო. აღმუსი უკვე 16 წლისაა. გორა 15-ის, შემდეგ მათ მოსდევს ხენრა, ბარიკა, ზაქორ, ანუკა, ცირა, ნიკო და ვაჟა, ოჯახში ბებიაც ყავთ, აკაკის დედა, 78 წლის მოხუცი, ჯერ ისეც ეწერგიულად რომ დაჟფუსფუსებს შვილიშვილებს.

პატარა მურწნობაც აქეთ — ღორს ამწებენ, თხას, ცხვარს. სამწვემსურნი უფროსი ვაჟები დადიან, ვუ-ყურეს გონებში უღიან, პატარებს უფროსები მარუფებლობენ.

ცხოვრობს თორმეტსულიანი ოჯახი ჩვენს დროში მცირე შემოსავლით და ანგვარ ცხოვრებაში სიმწვევაც უნდა შეინარჩუნოს, ჯანმრთელობაც და მომავალი, იმედოვ. ლუმიც მათ ეს ყველაფერი ქვით, რეკორ, საიდან, რა გზებით და საშუალებებით? — მხოლოდ ერთმანეთის სიყვარულით, ერთმანეთის გატანის იმედით, ერთიმეორის ქირის გახარებითა და სანმობლის სიყვარულით.

ასე რომ არ ყოფილიყო, ამ ხელმძღვანელობასა და მუხთალ დროზე განაწყენებულნი ხომ არ იყოლიებდნენ ამდენ შოღს. რა ვუთო, რომ გაიჭირს, ვერც ყოფილა მუდამ გულხარა. სამაგიეროდ კარგი შვილები გყავსო. ცოტანი ვართ ქართველები და რამდენიმე ოჯახით მაინც შეუვადებთიო, ამას თვითონ ახვერდასაღმობები ამბობენ, მთელს სოფელში ყველაზე ღარიბები და თან ყველაზე მდიდრები შეღმარაულობით.

ხალხში კი რუმ-რუმად ისეც ქირქილებენ: — თუ უჭირთ, ამდენს რალას აქენენ.

ვაი, ჩვენს დღესა და მოსწრებას — შვილისნობა რომ ფულის შოვნის უნარითა და ქონებით იზომება, ვაქაცობა და ქალბა — თანამდებობის მოპოვებით, სახეობითა და ხალხზე მზრუნველის სახეობით, ამ თანამდებობის დაკარგვის შიში.

შენი ვინიანშვილი

სექტებრქიან საზამთროს მოაცილოთ გული (საქმელად ვარგის ნაწილი) და მწვანე თხელი გარეთა კანი. კანის დარჩენილი თეთრი ნაწილი დაქერით სხვადასხვაგვარ ლამაზ ნაკერებად, თითოეული ნაკერი ადგლეადვილ დაჩხვლიტეთ წყრილი ჩხირით და ჩაყარეთ შესაფერ კურქულ, ზემოდან დააყარეთ კბი, დაასხით იმღენი წყალი, რომ ნაკერები დაიფაროს და ასე გააჩერეთ 1 საათი. შემდეგ გაძლინარე წყალზე კარგად გარეცხეთ, ჩაყარეთ ქვამბი, დაასხით მღულარე წყალი და აღდურეთ 10 წუთი. ბოლოს გადაიტანეთ თუშფალანგში. ქვამბიდან წყალი გაღალავრეთ, ჩაასხით ახალი მღულარე წყალი, ჩაყარეთ ნახევარი სუფრის კოვჩი შაბი და წამოადღულეთ. ჩაღმეთ ის საზამთროს ნაკერები, აღდურეთ 10 წუთი და კვლავ თუშფალანგში გადაიტანეთ. ქვამბი ჩაასხით მღულარე წყალი, დაუმტებთ ნახევარი ჩაის ჭიქა შაქრის ფხენილი. ჩაყარეთ საზამთრო, აღდურეთ 10 წუთი და ისეც თუშფალანგში გადაიტანეთ. ქვამბიდან გაღალანთ შაქრიანი წყალი, ჩაასხით შიგ სამი ჩაის ჭიქა მღულარე წყალი, ჩაყარეთ შაქარი, მოათავსეთ შიგ-საზამთრო და ხარშეთ, სანამ მზად არ იქნება. ცეცხლიდან გაღმოდგმის დროს დაუმტებთ ვანილი.

საზამთრო (დაქერი) — 1 კილოგრამი, შაქარი — 1 კილოგრამი და 1/2 ჩაის ჭიქა, კირი — 200 გრამი, შაბი — 1/2 სუფრის კოვჩი, წყალი — 3 ჩაის ჭიქა, ვანილი — გემოვნებით.

თ. სულაველიძის რეცხილავი

რედაქციის მისამართი — მ. კოსტავის ქ. № 14. ტელეფონის №№: რედაქციის — 99-98-71, პასუხისმგებელი მდივნის — 99-71-68, განყოფილებების: მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის — 93-25-64, ლიტერატურისა და ხელოვნების — 93-98-53, კულტურისა და ყოფიანობის — 93-98-50, მშენებლობა წყობილობისა და მასობრივი შემოხობის — 99-50-39, მხატვრული რედაქციის — 93-98-57, ტექნიკური რედაქციის — 93-98-58, საერთო განყოფილების — 93-98-54 მასალზე გადაეცემა ასაწყობად 6.07.90 წ. ეურნალი ხელმოწერილია დასაბეჭდოდ 23.08.90 წ. ქალაქის ზომი 60x90 სმ. ფიზიკური ნაბეჭდი ფურცელი 3. სააღრცხობ-საგამომკველი თაბაბი 5.8, ტირაჟი 177 000. შვკვ. 1531.

სულიანის ხედავის ნახტვ. 3, უჩეთი-ვიდატელის ნახტვ. 5.8. ფასი 30 კაპ.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დავით იაკობაშვილის ფოტოგრაფია

6101/111

ბავშვების
გზიწირობა

